SFINX

ORNÉ VYDÁNÍ
BÁSNICKÝCH SPISŮ
JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

SFINX.

BÁSNĚ

JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

(1879—1882.)

(DRUHÉ VYDÁNÍ.)

V PRAZE.

TISKEM A NÁKLADEM J. OTTY.

1896.

LIBRARY
SEP 22 1966
UNIVERSITY OF TORONTO

PANÍ

SOFII PODLIPSKÉ

V PAMÁTNÝ DEN JEJÍ

PĚTADVACETILETÉ ČINNOSTI LITERÁRNÍ

A V DŮKAZ

DĚTINNÉ LÁSKY A VDĚČNOSTI

PŘIPSÁNO.

J. V.

Veritas filia temporis non
auctoritatis.

St. Augustinus.

Místo prologu.

Při nové knize myslím na svou dobu,
jak podobá se ohromnému hrobu,
jenž lhostejně vše hltá, rve a chytá.
Má dno ta propast? A když má, zda svítá
mně z této noci jeden paprsk zoře?
Zřím lidstvo v směsi jako velké moře
a nad tím mořem větší vlny času.
Svou knihu vrhám tam a bez ohlasu,
bdím v noci dál nad propastí tou skloněn;
a klidný myšlénkou, ač citem honěn,
pláč, kletby, stesky, jásot, boj, blud, vinu
sám házím, plachý stín, v rej těchto stínů.

OTÁZKA BEZ ODPOVĚDI.

FRANT. KVAPILOVI.

Otázka bez odpovědi.

Od věků leží v poušti, v prázdno zívá,
zrak ztrnulý se lhostejně v dál noří,
ať jitra svitem, ohněm noci hoří
lem pouště; v důlky oční vítr schvívá
jí písku zrna, v dálném pouště moři
jak lvice leží, jež se v slunci zhřívá.

Do země vbořeny má ňader vděky,
stuh' šklebný úsměv v pohrdavé líci,
spár otupen, jenž druhdy vítězící
rval obět svou až k břehům Stvxské řeky,
ve slunci jako písku ve vichřici
sní tupě v sebe ponořena věky.

Ten šedý kámen tupým být jen zdá se;
já vím, že hněvu síla bouří v nitru.
Zda usměje se aspoň v pozdrav jitru,
když pták zajásá blízké na oase,
neb slunce drahokamy tkanou mitru
když v písky klade, by si zdřímlo zase?

To oko tupým zdá se pouze býti!
V té jeho zřítelníci, ve zrcadle,
vše žijí paprsky tam jednou vpadlé

a dávných věků shony, tužby, žití
v něm utuhly, ač zírá cizé, schladlé,
jak v čáry hor kdys moří vlnobití.

Ó kdyby jednou vyprávěti chtěla,
co všecko na té poušti písku šírém
v svém němém klidu, v zapomnění čírem
jak svědek lhostejný a tichý zřela,
tu davy, bitvy, poutě honby, vírem
kol hřměly by a v nich minulost celá.

Tu vojsko faraona zasypané
přes kněží věstby štěstím vrchovaté,
a misky obětní, a vínky zlaté
a zbraně, pouta, řízy mlhotkané,
a hlavy zvířat věnci květů spjaté,
a trůny skácené jak smeť v dál hnané.

Tu Hebrej, od pyramid staveb domů
jenž navracel se s uhnětenou tváří,
zřel v oku tom, červánků vzňatém záři,
jak výsměch krutý, blesky oněch hromů,
jež bily v něj; snil: Otci byli lháři,
co Jahveh slíbí, nedá pranikomu.

A orli římských legií pak slétli,
nad písky, těsně stáli v parném vzduchu;
a sfinx se chvěla ve pochodu ruchu
a zřela, caesaru jak laury kvetly
u nohou Kleopatry; v divou tuchu
svět padal, světy dva teď v něm se střetly.

Pak přišel čas, že za netvora bokem
muž, poustevník, vyhrabal sobě díru,
sám tady žil, za zbraň měl pouze víru,
a denně světla opájel se tokem,
ač atom jako střed byl u všemmíru,
ve sfingy zrak zřel bez hrůzy svým okem.

Po letech zase v ticho paď třesk zbraní,
a znělo to jak moře v pěn svých jeku;
na koních hrdé ženy luzných vděků,
a s turbanů všem půlměsíc se sklání,
a davy proroků, již jeli v Mekku,
a vážný zpěv a dromedarů ržání.

Ten průvod jiným utkán v divé směsi,
tam půlměsíc, tam kříže prápor stojí,
a divá seč, a zem se třásla v boji,
ne lidé víc, lež rozpoutaní běsi.
Sfinx chladně zřela kterak v krve zdroji
smrt nad oběma slavila své plesy.

A věky přešly. Na svém koni v letu
jen Beduin ji plaše okem změřil;
den z hlubin vstal a večer se zas šeřil,
a jiné cizí boje vzešly světu;
sám člověk nevěděl, zda vůbec věřil,
chléb myšlénky stal cizí se již retu.

Jak Hâfiz děl, »co za oponou skryto«,
víc nebaví teď pachtící se davy,
jen modla zisku s gloriolou slávy,

jen plná číše a jen břicho syto;
dál hemží se ten zástup bez únavy
a smrt je všecky spodsívá v své síto.

Na krbu Vesty hárající plamen
již hasne; spravedlnost slepá zcela,
zvěst krásy v jeseň zabloudilá včela,
pro velké lidi svět má na hrob kámen;
však, sfingo, dá se tvoje báje ztmělá
jen odbýt pouhým pokrčením ramen?

Zda, pověz, myslícímu duchu stačí
jít kolem tebe s tváří ledovatou?
V svém sobectví ideal drtit patou?
Ó geniové, pravdy vyznavači!
Se srdcem silným, s duší láskou vzňatou,
nač žili jste? Nač umírali v pláči?

Jde člověk nové doby touto zemí
ve vědomí své síly nerozborné,
jen přemítá, jak zkrotit živly vzdorné,
jak spoutat moře, jeho peřejemi
jak nové dráhy najít, v mysli sporné
vše váží. Co mu obličej tvůj němý?

»Dost minulosti i dost jejích rumů!
hle, nové slunce stoupá z moře proudů,
to dobré jest, co dobré v lidském soudu,
a halit skráně ve prorockou dumu
těm směšné jest, již zvyklí na svou hroudu
svět váží váhou svého nerozumu.

Sem hvězdné roje, jako mouchy třpytné
jež nocí kmitáte ve bajné kráse,
chcem věděti, ký taj tam ukrývá se,
ten paprsk z vás, jenž v tubus plaše slítne,
nám život jeví týž, jenž bují v řase,
zdroj bezdný v naše přání nenasytné.

My bídu zahalíme do pozlátka,
a skryjem slabost svou pod vědy masku,
a zapřem nadšení a zapřem lásku,
vždyť lhůta žití tak beztoho krátká
nám vůbec nestojí ni za otázku,
a celkem nudná to i k básni látka.«

Ty, sestro, v tyto zmatky zhlížíš tiše,
vždyť viděla a přežila jsi více!
Ty víš, že trysknou blesky z popelnice,
že přeplněna lidských trudů číše,
že jeden pohled v pravdy zřítelnice
boj věků stojí, z něhož zhouba dýše.

Co ale píseň básníkova zmůže?
Sám před tvým zrakem on ve nočním snění
tvé tahy zkoumá, hledá světlo denní,
a místo pravdy k lačným retům úže
jen kámen tískne, v hořkém probuzení
pak vidí holé trny — kde snil růže.

———

HLASY ZE ZŘÍCENIN.

Duo z pravěku.

Tubalkain.

Ve výhně lesku zářivém
já prudce buším kladivem,
já vyňal hmotu z lůna hor
a za kštici chyť meteor,
mnou začal člověk býti!
Co země, nebes nádhera?
Kůl, kladivo a sekera,
toť první páky žití!

Jubal.

Na břehu seděl jsem v rákosí,
poslouchal, co písní nanosí
tam ptáci,
a stromů šum a proudů spád,
a ptáků zpěv se posavad
v mou duši vrací,
a v světlý den a večer tmavý
mi šumí kolem hlavy
ten nápěv smavý.

*

Tubalkain.

Do stínů strmých bananů
má žena vyšla ze stanu;
šleh ohně paď jí na čelo,
na prsu nahém viselo
a pilo moje dítě,
a výhně blesk a ran mých třesk
mu vzňaly v malých očích lesk,
lesk jitra na úsvitě.

Jubal.

Co dumám skloněný nad vodu,
ve očích blankytu lahodu
laň bílá
má dcera přišla, vánku let,
a s retů mých vzal její ret
vše, co má duše snila!
A po čem srdce tak práhlo,
do korun stromů to sáhlo,
v nich písní táhlo.

Tubalkain.

Jak žehnám nebi, že jsem živ!
pod rukou denně sterý div
mi klíčí jako v pralese,
kam přes noc poupat nanese
máj, sladký země vládce.
Co ty jsi? — Pila! Co ty? — Rýč!
A ty? — Já řetěz! — Ty? — Já klíč!
Ó věčná radost práce!

Jubal.

Nadšení, radosti, kouzla ples!
písní mou zvoní již celý les
i řeka,
jí šumí třtina, jí cvrčí hmyz,
do jilmů korun a stříbrných bříz,
do hrdla ptáků stéká!
Čím ty zníš? — Naděje zvěstí!
Tebou se musí v svět snésti
modrý pták štěstí!

Tubalkain.

Les vymýtěn jak bodláčí,
jdu dále, svět mi nestačí,
před jitrem pustých na ladách
jsem pluhem první rýhu táh',
v noc stavím město z kovu;
lev, tygr, orel, hyena,
vše pod mým šípem zasténá,
vždy bohat chodím z lovu.

Jubal.

Všecko, co znělo v mé paměti,
vlíbal jsem v rty svému dítěti
tak tiše!
A celičký můj život byl,
jak mír a poklid jen bych pil,
a vesmír byl má číše.
Já zpíval ve dne i v noci,
lev s tygrem ke mně krotcí
šli jako k otci.

Finale básníka.

Ten v písně rhytmu a ten v kladiv ruchu
dvě křídla tvořili ti, lidský duchu!
Ó kdybys oběma ty stejně vládnout uměl,
líp velké básni té bys porozuměl,
jež, tmy a záře chaos, v noc se řítí,
a sluje dějiny a sluje žití!
Ó slepé fatum, že jen básník tuší,
proč v souzvuk vždycky nesplývá pěst s duší,
proč obě křídla nerozpnou se v shodě,
to po myšlénce a to po svobodě,
že lidský čin jen darmo hledá štěstí
a píseň jest jen marnou jeho zvěstí?!

Proroci.

Adamu Asnykovi.

Když svět se svíjel v mdlobě, bez moci,
a tona stébla sledního se chytal,
vždy přišli mezi lidstvo proroci,
na bledé skráni plamen myšlénkový;
jim vždycky jitra záblesk z mraků kmital,
a říše, v kterých mřeli otroci,
ty bořili a dobývali — slovy.

Šli z noci, z lůna matek neznámých,
na neznámá budoucna bili vrata,
vztek tyranů a podlé luzy smích
je ve vítězné dráze nezastavil;
zmij pochlebenství drtila jich pata,
a ruka nesla žhavý, smolný vích,
však větší oheň nitro jejich trávil.

Jim orel poesie u hlavy
mohutným křídlem šuměl, byli bosi;
kdos neznámý jim nosil potravy,
spát dovedli i ve stádu lvů řvoucích.
Když mluvili, tu jako smrt když kosí,
děs byl v jich řeči, hukot doubravy
i moře dech i žízeň pouští žhoucích.

Ve očích slunce, na rtech měli kal,
a pravdy zákon vrytý pod obočí,
ten hřímal a ten úpěl, jiný lkal
a jiný šílel myšlénky zpit vínem;
zvuk řeči toho jako lev kdy skočí.
Jim z dna propasti kynul Ideal,
jenž velký svítí sluncem v světě jiném.

Kam poděli se? Sfinga zchytralá,
jež hádanky své lidstvu dává v smíchu,
nad jejich věštbami se usmála,
a spár svůj po nich nenasytný vztáhla,
a slova jich dozněla dávno v tichu,
jich stopy zavál písek bez mála,
a lidstva duše práhne zas jak práhla.

A pomalu stal cizím se jim svět,
být jedním z nich, je pohoršením lidem,
po maně nebes netouží víc ret,
jenž v jiných číších bez trudu se smáčí,
svět lhostejný chce velký být svým klidem;
a myslit, strádat, trpět řadou let,
toť hloží — po němž blázen pouze kráčí.

Teď rány srdce svého v odiv nést
je směšné mužům a je ženám nudné,
a jedno srdce přec všech srdce jest,
hlas přírody jest ve všech žilách jeden;
a v právu jest, kdo v cesty lidstva bludné
své písně vrhá osiřelou zvěst
jsa citem velké budoucnosti veden.

Však srdce jsou, jež schvátí beznaděj,
a která potřebují těchy slova,
jež v nesmírnou tu kosmů epopej
zří plaše, v bázni zacloňují líce:
těm přijdou vhod pak srdce granitová,
jež majákemční nad ten směšný rej,
a jejichž písní byly matkou lvice.

— —

Persepolis.

Zeď obrovská na pláni písčité,
zem pod ní dlaždicemi pokrytá,
jež skobami jsou spjaty — pro věčnost,
a mezi těmi v dlouhých trhlinách
se chytlo bodláčí neb aloe,
a v stínu jeho, samé plaché stíny,
se honí ještěrky. Noc kolem jde,
a hvězdy v tůň se noří ethernou
(jak světla vločky s šatu andělů,
jež lítali kdys tudy před časy
k anachoretů tichým chatrčím,)
a zachytly se v mlze večerní.

*

Zdi středem vystupuje schodiště,
je šíré, prostranné a nádherné,
sta stupňův tmí se, tak že v oblacích
zdá tratit se, ty stupně obrovské
jsou sešlapány, vydrobeny; teď
jen chodí přes ně stíny oblaků.
Však druhdy! — jenom přimhuř oko své —
a uzříš dlouhé táhnout průvody:
všech barev lidi v pestré směsici,

sta velbloudů, sta slonů, antilop,
sta vějířů, protkaných perlemi,
sta satrapů, již sklánějí svou šíj
před králem, v palankinu jako Bůh
jenž trůní zakryt dýmem kadidla,
lvi spoutaní po stranách jeho jdou,
a tisíc jícnů vyzlacených trub
se zvedá proti slunci — jeden žár!
A s hlavou nakloněnou naposled
jdou nahé ženy, cizí královny
od břehu Indu, květy Iranu;
a prachu zářný sloup vše zakrývá,
vše přeletí — a tichá jest zas noc.

*

Na příkré zdi se trosky zvedají.
Byl palác to — teď pustá ruina
a stranou sloupy v dálku tratí se,
jak ve bahnitých často krajinách
na jedné noze stojí čápů řad.
Sloup jeden stojí sám jak velekněz;
kus římsy na něm zůstal s obou stran,
jak ruce kněz by proti slunci vztáh'.
Ó náhodo, v té trosce zbyli lvi,
jsou z kamene a večer při hvězdách,
když lvové živí chodí ke zdrojům
a scházejí po stupních zbortěných
a řvou, tu zdá se, jak lvi kamenní
by s nimi začli řváti o závod,
sta hromů chraptivých v tom hlase zní.

*

Nic — spousta zdí a ticho zase kol,
a v dálce jitro ospalé se zvedá.
Kdes daleko jest ještě slunce zář
a cítíš, jak již pálí — jako dny
jdou beze stopy věky okolo,
ty trosky spí a ta poušť stále zívá.

Kohelet.

V bezlistých stromech vítr smutně hvízdá,
noc blíží se, jde posupně a líně,
pod krovy zejí prázdná ptačí hnízda,
a v pláči třtina uklání se k třtině.

Odložil starý Hebrej blány bílé,
kam psal jsa hořkým žalu zpitý vínem,
jak stál by všeho tvorstva na mohyle,
na svět se díval jedním velkým stínem.

A prožilých dnů tíž na něho padá,
svit lampy uráží jej i svit denní;
zřel život jako v slunci sprahlá lada,
a cítil člověčenstva unavení.

Všech poutníků ty bludné kroky marné,
všech rukou mozoly a pot všech skrání
i hořkost žluče, pal zimnice žárné
a nudu porodu a umírání.

Tu hořkost, jež se z ženy v duši vlívá,
když dopit ke dnu pohár smyslnosti,
a mužů úsměv, za nímž zloba dívá,
na hrobě práva výskot nepravosti.

To vše uzavřel v knihu Kazatele.
I děl mu kdos: Co platný rmut a slina,
jež vrhl jsi na dílo Stvořitele?
Přec ku polibku není žena líná,

Pták zpívá, voní květ a marnost všecka,
již kážeš, v nové tvary odívá se,
v svém nitru nový strom již nese pecka,
jež dříme plodu ve šťavnatém mase. —

Leč starý Hebrej vrtěl šedou hlavou:
Když Jahvé spokojen s mým vytím vlčím,
co komu potom? — On, Bůh, oblit slávou,
já, pes, řek' své — teď čekám jen a mlčím.

Marsyas.

Zas vidím jej, ve božské kráse
jak vzpjal se veliký a nah,
a odbojníku v bleskném jase
jak rázem kůži s těla stáh'.
Krev horká vodotryskem blyskla,
a zlatým hvězdám ve tvář tryskla,
a padla nazpět v černý prach.

To zasloužil si plným právem,
proč nesmrtelných být chtěl druh?
Proč nešel s všedních lidí davem?
Proč srdce svého tajný ruch
chtěl v dětské pýše k hvězdám vznésti?
Proč promrhal své lidské štěstí,
by potom nad ním smál se Bůh?

Ó básníku, tys roven jemu!
Jak on vyzýváš bohy v boj,
nač toužíš nebes diademu
svých ňader snoubit nepokoj?
Ó zapři ten vzlet duše hrdé
i pýchu, z lidí, skály tvrdé,
chtít pravé lásky kouzlit zdroj!

Však nadarmo! Ty dál se řítíš,
tvé vášni malý celý svět,
Bůh nad tebou, ty sotva cítíš
kyj hromný, jenž tě kácí zpět.
Ba ještě jásáš plesnou mukou
pod nesmrtelných těžkou rukou,
když, ubohý, smíš krvácet!

— —

Na dvě antické masky tragoedie a komoedie.

Nač vyňali vás z lůna matky země?
Jste bájí teď, jež zdaleka a temně
v sluch lidstva padne, a jak padla, zmizí.
Váž bol i smích je nyní světu cizí;
hlas vaší věštby svět víc nepochopí,
neb vymřely v něm velkosti vše stopy,
žár nadšení i plamenné sny krásy.
Jen šklebte ústa, potřásejte vlasy!
Věk náš jde lhostejně a plaše kolem
jsa nehnut ani smíchem ani bolem.

A jaké světy kryjí vaše tahy!
V těch zuby svoje cení výsměch nahý,
a v druhých bolest ztrnulá a děsná
spíc v těžké křeči trhá ústy ze sna,
v těch fatum, před nímž se i božství kloní,
v těch smích i fatu rolničkou jenž zvoní,
v těch Olymp celý a v těch země celá,
v těch ples a žert, v těch hrůza zkamenělа!
Ó čas, kdy člověk smích svůj a své žaly
jak vyslovil — hned Musy z nich se staly!

Teď zpustla země. Oblakové šedí
nám zahalili zářné slunce krásy,

na prahu světa zisk a nuda sedí,
a poesie v pláči rvouc své vlasy
tvář odvrací. Vy nyní mluvte, masky!
Své tahy světu ukažte i vrásky,
svůj zcuchaný vlas, oči vyjevené!
Snad čas, jenž honem kvapným kol se žene,
se zastaví, snad člověk zase sáhne
v svá ňadra, jimiž bouře vášní táhne,
a nezardí se pro slzy svých lící,
ni pro své duše výsměch jásající,
vše co jej tísní, hněte, bodá v křeči,
jak před věky zas lidskou poví řečí!

Do tahů vašich jistě bleskem vryly
se veliké sny velkých, dávných věků,
do tahů vašich nebes Musy skryly
své zářné tváře odlesk na útěku.
Kde Pygmalion, jenž by objal kámen,
svou duši vdech' mu, roznítil v něm plamen?
Ó já se chvěju! Svět víc takých nemá,
a vaše ústa na věky jsou němá!

Ty hrozná tváři, hledím na tě s žasem,
tvář Eumenidek, chvějíc zmijím vlasem,
tvář Oidipa, jenž měří propast bludu,
tvář Ajanta, když poznal blud svůj v studu,
tvář Promethea z tebe na mne zírá!
Nám chybí vše; i nadšení i víra
i vzdoru síla, jež vše pouta láme,
nás vlastní mdloba, pozlátko nás klame;
tvůj, masko, hrozný bol v nás odpor budí,
tvůj hněv nás drtí, pohled tvůj nás studí,

v tvých tazích plémě obrů hlavu tyčí,
ti velcí tak — a my tak trpasličí!

Ty Siléne! — I na tě hledím v pláči.
Hle, pěna vína posud vous ti smáčí,
jenž zcuchán v divou rozvlněn jest vřavu.
Snad před chvílí jsi k němu Nymfy hlavu
tisk' rozkoší zpit, v sluch jí šepotaje
žert Priapův i faunů luzné báje.
Ó Siléne! V tvých očí bleskné žáry
se jistě ztajil Olympu smích starý,
jenž v Homera pad' píseň čaruplnou,
a v Aristofanu šleh' žhavou vlnou,
střík' do nebe a blázna čapku pestrou
vtisk' na skráň pravdy, jež mu byla sestrou!
Ty rovněž snem jsi — darmo mluvíš ke mně!

Nač vyňali vás z lůna matky země,
vy staré masky bolesti a smíchu?
Nuž v světa shon a v jeho malou pýchu,
a vášně starce a dětinské stesky
a snahu, jež se za hříčkami shání,
vy obě metejte své zářné blesky,
ty, bolesti své — a ty, pohrdání!

Přísaha efebů.

My přísaháme: Nikdy neznectíme
ty svaté zbraně, jež dnes obdržíme!
Buď kdo buď, chcem vždy za tím státi v boji,
kdo s vůdce rozkazem před námi stojí!
Mřít každý chcem pro bohy i vlast milou,
byť stál již sám, byť s celou vojska silou.
Vlast menší zanechat, než jsme ji našli,
buď hanbou nám! Ať alespoň ji zkrášlí
smrt každého, když nemohlo to žití.
Jen pouze ji chcem zbožňovat a ctíti!
To přísaháme, a by tak se stalo,
je svědkem Engalios, Ares, Thalo,
Zev, Hegemone, Auxo, Olymp celý,
Zem věčně veselá i Ereb ztmělý.

Žal Kyklopův.

Sám sedím v hoři na úpatí Aetny,
mne zlostí plní sladký nápěv fletny,
jenž ozývá se mezi olivami.
Kde svaté háje? Kde jsou bohů chrámy?
Ó země, květným úsměvem jen klameš!
Ó moře, bez hudby se v skalách lámeš!

Já přežil se a smutně kloním hlavu,
a vztekle buším v zkamenělou lávu

Jak vyhnanec zřím v dílnu svou jen z dáli
do jícnu tmavé, otevřené skály,
tam starým čmoudem tmí se holá stěna,
ma kladiva tam leží pohozena,
a místo paží soudruhů jen stíny
se sklánějí teď nad rez kovadliny.

Já přežil se a smutně kloním hlavu,
a vztekle buším v zkamenělou lávu.

Ve dírách měchu, kterým vítr hvízdá,
si skalní vrabci udělali hnízda.
Vše zvetšelo Svět sarkofag je krásy;
já v řece vidím, jak mám bílé vlasy,
a v jeseni jak v stromech ručej mízy
tak síla athlety mně z paží mizí.

Já přežil se a smutně kloním hlavu,
a vztekle buším v zkamenělou lávu.

Kam poděli se, přírodo, tví bozi?
Kdo nyní mluví hromem, bleskem hrozí?
Kam, Hélie, jsi pustil svoje oře?
Kde vaše duše, země, nebe, moře?
Keř šustí, vítr zmítá jeho stínem;
kde však jest Satyr s bradou vlhkou vínem?

Já přežil se a smutně kloním hlavu,
a vztekle buším v zkamenělou lávu.

Můj vzdech je kletbou, slovo moje vzlykem.
Ó malým Tobě povděčen jsem díkem,
Ty, který nyní pustou vládneš zemí,
žes nechal mne tu, světla ručejemi
jenž druhdy zpit jsem s bohy hovoříval,
jim zbraně kul a jejich nektar píval.

Já přežil se a smutně kloním hlavu,
a vztekle buším v zkamenělou lávu.

Nač hlídat mám zde tu vydutou horu,
kde u veselém hlučném druhdy sboru
zněl s kladivy hrom Zeva do souzvuku!
Kde cítili jsme v našem bouřném tluku
tep srdce Gay veselý a plný —
Teď hory prázdné jsou a prázdné vlny.

Já přežil se a smutně kloním hlavu,
a vztekle buším v zkamenělou lávu.

Co kovat mám, snad meče do zásoby?
Či okovy? Ach, lidé nové doby
si obojího nakovají sami,
ti narození mezi ruinami
jdou po tmě v davu k neznámému cíli. —
Ó Kentauři! ó Sileni, ó Víly!

Já přežil se a smutně kloním hlavu,
a vztekle buším v zkamenělou lávu.

Zem zachvěla se; kouř šleh' z jícnu tmavý!
Co vidím? Plamen, plamen, plamen žhavý!
Zda vracejí se bozi? Či v svém vzdoru
zas Encelad po letech nazveď' horu?
Vstaň, soudruhu! Střes balvany své rázem!
Však darmo — prázdný kouř jen splývá na zem.

Já přežil se a smutnč kloním hlavu,
a vztekle buším v zkamenělou lávu.

Kybela.

Já viděl jsem ji na vysoké skále
snít rozloženou v křeslo mramorové.
ni dechem její nehnuli se rtové,
prs tuhý zvedal šat, jí u noh moře,
a mračna, větry nad ní spěly dále,
a hvězdy šly a hasly po obzoře.

Stín její celou krajinu kol halil,
šum klasů, plodů pád, vln píseň dumná
a nekonečných lesů bolest šumná,
vše ztrnulo již v její přísné tahy,
kol prostor v jejím srdci soucit spálil.
já darmo ptal se: Ženo, kdo ti drahý?

Svit červánků jí obrážel se v očích
jak v zrcadlech, pěst na kolenu dlela,
stín s obočí a šer jí tekl s čela:
tak velká, silná, hodna na lví hřívu
klást nohy, skráně těžkých ve vrkočích,
jak ve vlnách dlí skály u přílivu.

Plec, rameno a šíje tuhé svaly
o kyklopické síle vyprávěly;

já dlouho dumal, před mým zrakem spěly
ty směšné ženy dvacátého věku,
jež z nedostatku velké vášně staly
se hříčkami a hříchem na člověku.

A já se ptal: Co mohlo z tebe býti,
ó ženo! Kde jest kořen tvého pádu?
Hle kanoucímu rovna vodopádu
se tříští síla tvá o tesy času.
Vždy slabší člověk čím dál v pusté žití!
Z všech trosek sotva zachovala's krásu.

Ne onu antickou, jíž profil čistý
plá ostrým rysem nekonečné síly,
ne prsy, ketauři z nichž sílu pili,
ne ruce hodny spoutat Heraklea,
ne bok, jejž Eva skryla fíku v listy,
ne skráň, jíž vládla Helena a Rhea;

Jen koketnou tu krásy pouhou masku,
jež zardíti se nemůž pod ličidlem,
tu prodajnou, od které plachým křídlem
odlétá Požitek, jak pohár dopil,
tu ješitnou, jež soucit lže i lásku,
jíž doušek usmrtí jak jednou opil.

Kdys kvetl člověk; zářném ve úbělu
mohutných údů silná duše vládla.
Kdo zavinil, že v rozvaliny padla?
Že mdloba, nákaza a smrt kol zeje?

Že s první vráskou již se vrývá čelu
klam, nuda, podlost, bázeň, beznaděje?

Nám obry z dračích zubů nedá země,
nám třeba žen, jež velkou vášní silny!
Ó Kybelo, v ten slabý svět a vilný
jak ideal plát budeš v lidstvu chorém,
než zbabělé a hynoucí to plémě
se zachví aspoň lítostí — neb vzdorem!

Klythie.

SVÉMU BRATRU.

Jak chvěla by se pod ním ňadra mladá,
tak malebně tvůj šat se skládá v řasy!
Co z kamenných vln tvého roucha padá,
toť celý svět je netušené krásy!

Že pozdě zrodil jsem se, příliš živou
mně výčitkou je tvoje hlava snivá.
Ó jaký bol, jít pustou světa nivou,
když krásy den se lidstvu připozdívá!

Proč zrovna ve mně staré nítíš boje?
Proč zjevuješ mi, co nenašel mnohý?
Jak výsměch krutý sypeš v nitro moje
řeckého světa hetéry a bohy!

Co mohu já, že lhostejně svět kráčí
kol velké krásy tvé, jíž vděk mu cizí?
Já mohu pouze skrýti tvář svou v pláči
a litovat, že lidstva jitro mizí.

A doufat snad, že čas ten přijde znova,
kdy lidstvo vlastní nezkojené touhou
zas na tvá klesne ňadra mramorová,
tam proplakat svých bolestí noc dlouhou.

Kdy v jeho srdci, odkud všecky bohy
již vymrskalo, prázdno bude zívat:
tvé, Afrodito! zas obejme nohy,
a s pláčem bude věčnou krásu vzývat!

Ó fantomy! Ó mocné stíny bílé!
Vy němí svědci lidských bojů! Zpátky
k vám člověk přijde nenalezna cíle,
zas hvězdou bude mu váš úsměv sladký.

Meč zahodí a thyrsus znova chytne,
zas oživne v něm starých Sibyll slovo,
vám vrhne v klín své srdce nenasytné
a znova vyjde slunce Homerovo!

A všecky dumy, předtuchy a báje,
co ve symbolu řasné roucho halil,
vše v krásy slunci jemu na čin staje,
když její víno v číš svých srdcí nalil.

Vše sny, pro které dal se na kříž vbíti
a pro něž vesel vstoupal na hranici,
na ňadrech tvých se v prach a popel zřítí,
ó Kráso jedna, velká, vévodící!

Tvůj věk se vrátí! Co tu kleslo v rumy
oltářů, trůnů, tyranů a králů,
však zvěstí tvojí dosud Tayget šumí
a slunce zlatí Parthenonu skálu.

Na místa chrámů tvojich s bílým čelem
se vznesly dómy, z žuly chmurné květy,
leč v labyrintu chodeb jejich ztmělém
cos znělo jak se líbající rety.

A kouzlo hrobů vybledlo a víra
mdlá křídla spustila již dlouhým letem,
zem zachvěla se jak obrovská lyra
a tucha jara létla celým světem.

Ó budiž ona ruka požehnána,
jež první torso zvedla z rumů nitra,
tou otevřena lidstvu ráje brána,
a zapálena první zoře jitra.

Šleh' nový plamen do vychladlých duší,
kdo mohl hřát se, k tomu ohni spěchal,
duch, který něhu svou vdech' do Venuší,
jenž v Kentaurech své síly stopy nechal,

Ten nesmrtelný celou zemí provál
jak bouřný vichr když se stočí v lese,
že plá nám do snů tváře tvojí oval,
ó Klythie, a strunami tam třese!

Tvůj věk zas přijde! S ním se radost vrátí!
My s nohou střesem prach minulých časů!
My opijem se krásou do závrati,
a hyacinty vpletem do svých vlasů!

Byť krátký život, nové z něho setby
nám vzklíčí růží, zázraků a zpěvů —
pak básník zavře též svou knihu kletby
a jeho bolest usne ve úsměvu!

Vina.

Den skonává; já sedím sám
ve tmavé sosny stínu,
a přemítám a přemítám,
kdo vnes' do světa vinu?

Kdo čistý, jasný azur náš
v ten příšerný stín halil,
kdo v pohár, než jej k ústům dáš,
tu krůpěj žluče nalil?

Od pravěku se za lidstvem
had děsný, vina plouží,
smích třeba často chvěje rtem,
však srdce touží, touží.

Sem země květy veškery!
Tu neskryjete ránu;
sem hvězdných nebes nádhery
i divy oceanu,

Sem úsměv lásky nejvyšší,
sem myšlénky let skvoucí!
Hlas viny ten se nestiší,
jest věčný, nehynoucí.

Za lidstvem kráčí od ráje,
od břehů Gangu roste,
zní hromem se skal Sinaje
a lká z Ved sloky prosté.

Jest lidstva stálým údělem,
jest kletbou beze smíru,
jest zhoubným jeho andělem,
jest zlozvuk u vesmíru.

A bezedná jest propast, v niž
se lidstvo slepě žene,
ó Kriste, ni tvůj velký kříž
tu propast nepřeklene!

Jen jednou jako chmurný sen
ji lidstvo zapomnělo,
tu vzplanul jeho velký den,
vše kvetlo, plálo, vřelo.

A nespočine lidstvo dřív,
když nevrátí se zpátky
a nepromění v skutek, div,
tvůj, Hellado, sen sladký!

———

Quis ut deus?

Ve starém chrámě, okny gotickými
kam poslední se kradly slunce blesky,
ve prachu sloupech kadidla jak dýmy
jež vznášely se, oprýskané fresky
jsem prohlížel a zachvěla mnou bázeň.
Ó zjevení! V plamenů děsnou lázeň
se kácel dav sta hlav a berly, mitra
a kříže, koruny a meče, žezla,
a velký Anděl jako úsměv jitra
stál nad tou směsí, jež se v požár svezla,
tvář jeho byla slunce na blankytu,
a »quis ut deus« nesl na svém štítu
napsáno blesky, vítězný byl, děsný.
V tom se strany, kde mhy a kouře běsný
se valil vír, Smrt přiskočila k němu
a ze zadu, by neviděl to, chvatem
za slovem deus »ego« psala hnátem,
a chechtala se při tom vtipu svému.

Báj Indiánů.

Jich město v rumech, zbytky jejich rodu
v svůj hostinný krov starý prales vzal,
však z požáru a rumu, z krve brodu
cit volnosti se jako orel vzpjal,
jich bídu, vyhnanství ta naděj zlatí,
že velký duch, král rodu jich, se vrátí.

Noc. Prales dřímá. Vodopády hučí.
Svit bledý v černé stíny padá s hvězd,
ze sítí hroch svou zvedna hlavu kňučí,
liany chví se, hlučně praská klest,
jak hadů chumáč se to s větví spouští —
tlum černých postav vychází teď z houští.

Kde města jejich tmí se zříceniny,
tam doplazí se jak raněná zvěř,
jak stíny sami přitulí se v stíny,
na tváře padnou; větrem chví se keř
a pláče s nimi, ba i hvězdy mají
v svém oku slzy, teskně mlhou plají.

Pak ženy jdou a nesou plné mísy,
je staví v trosky druhdy svatých míst,
jsou plny pokrmu, až přijde kdysi
ten velký duch a král, by měl co jíst,
by nežli zvedne oštěp za lid svatý,
se posilnil na troskách jeho chaty.

»On přijde jistě,« kmeta ret se třese,
»Snad zítra již,« lká dívka v modlitbách,
»On přijde, přijde!« Ohlas praví v lese,
»On blíží se!« dí žhavý zory nach.
Jak perla v moři měsíc již se ztrácí.
V les truchlých poutníků se zástup vrací.

»Však zítra jistě přijde,« dětem praví,
na troskách obce svojí truchlí zas;
jdou léta — trocha těch, jichž byly davy.
Kmet umírá, však slední jeho hlas
zněl nadějí: »On přijde, pozor dejte,
ať plné mísy najde tam, jen dbejte!«

Ó svatá víro lidu, holubice
nad zkázu vzlétající z potopy,
z těch lesů, kde tě třeba není více,
sem zaletni v ty rumy Evropy,
ať můžem věřit, ať přeludem není
nám jitra svit a lidstva vykoupení!

Vereščagin.

Krev, hroby v sněhu, lebek celé stohy;
to děsné víc než krásné, řekne mnohý,
však pravdivé to, dějin soud zas řekne,
a člověk dvacátého věku lekne
se toho barbarství, jež bez záchvěvu
v ten štětec kladlo barvy msty a hněvu.
Ó lidstvo, kletba tvá to neustálá,
po muse Danteho a Juvenala
zde nový soudce vstává, chvěj se v křeči;
on mluví v hrozné, kárající řeči
všem přístupné a bez všech komentárů.
Krev tvoje v horkém, kouřícím se žáru
se hlásí v tobě a o lidskost prosí,
o smilování. Zdráni lidé bosí
o hladu hynou ve závějích sněhu!
V nich trpíš ty — a věru nemá břehu
to moře utrap tvých! Ty obra krokem
jdeš veliké nad věků tmavým tokem,
ty stále konáš velkou práci ducha,
leč k vlastní krvi duše tvá je hluchá,
ty, hotovo vše v oběť velkou klásti,
nemůžeš upíra si s týla střásti,
jenž dusí, dáví tě a krev tvou střebe,
až země mokvá jí a rudne nebe,
ty války, hydry, nejsi s to se zříci.
Ó hrozna kletbo! hodna trestající

té epopeje krve, lebek, hnátů.
Zde rub je, lidstvo, tvého majestátu,
věk vynálezů, osvěty a snahy
v svém lůně živí, odchovává vrahy!
Jen umělec má odvahu a sílu
ti říci, lží jsou slzy krokodilů,
jež humanita roní, žert jen holý
jsou tvoje nemocnice, chrámy, školy,
lží všecko, co tvou vzdělaností sluje,
když válka jest, kterou on zatracuje!

Dítěti básníka.

Od matky své máš jistě něhu lásky,
od otce svého jistě ducha sílu.
Co přáti tobě? — Čelo beze vrásky?
To nezachováš, pakli k témuž dílu
se zasvětíš, jež nám, ó dítě, svatým!
když poesie na tvé hebké vlásky
má sestoupiti paprskem svým zlatým.

To nezachováš; nebo čas je tuhý,
a smělým čelem v boj se dáti třeba,
a básnické dnes slavožárné duhy
míň platí nežli tvrdá kůrka chleba,
již získáš ruky mozolem a potem.
Kéž láska vždy tě pojme ve své kruhy,
bys vesel vždy moh' státi nad životem!

Víc poví tobě úsměv tvojí matky,
víc otcův pohled než ta píseň smutná.
Ty zrozené se díváš do pohádky,
jak matky prs ti její kouzlo chutná.
Ó plným douškem pij to obé žití,
než po letech ty čísti budeš řáuky,
kdy pohádky tě více nenasytí.

Zvlášť v žití když si zamiluješ krásu,
když okouzlí tě tajemný vzdech lyry,
tu třeba síly míti do zápasu,
a co víc váží, třeba míti víry.
Neb lidská síla, chytneš se jí sotva
a břeh se trhá pod tebou a spásu
můž' víry pouze pevná dát ti kotva.

Měj víru ve vítězství dobra v světě,
ve slzy bídných a krev mučenníků,
měj víru, lidstva štěp že v stálém květě,
byť zdánlivě se zmítal v bouře ryku,
měj víru, právo že má z žuly lebku,
jež snese v zimě mráz a vedro v letě;
jak staří štít, měj pravdu za kolébku.

Měj víru v ideal, jenž hvězdou zlatou
vždy tvému otci planul v snění, v práci,
měj víru, hada otroctví že patou
přec lidstvo zdrtí, jež se k světlu vrací;
že úsilím jen Sysifovo břímě
se pozvednout dá — ne však resignací,
že hrdé chce Bůh, ne však podle týmě;

Měj víru, konečně že šťastné Čechy
když ty ne aspoň uzří tvoje děti,
měj víru, že nezhyne bez útěchy
kdo zpíval zde jak pták na rodné sněti;
měj víru, láska že přemůže všecko,
ta, lačně dnes jež loví tvoje vzdechy,
ty dítě básníka, ty šťastné děcko!

Chtěl báseň psát jsem tobě, básni živá
však z péra vyšlo, co na srdci leží,
a to je pravda trpká, zadumčivá . . .
Dost času na ni máš, ty květe svěží,
až dojdeš někdy v práci, snaze, žalu,
kam mne s tvým otcem nesla touha divá,
nás, prosté bojovníky idealu.

BÁSNÍKOVY GLOSSY
K HIEROGLYFŮM PAPYRUSU V ESNE.

J. V. SLÁDKOVI.

Na vetchém listu tajůplné rysy.
To písmo klec, pták, smysl ulít' plaše.
Snad věstba to, snad požehnání kdysi,
snad motlitba, do které pláč se mísí,
když mrtvého již halí do rubáše;
či velikého krále triumfálný
zde vyznačen jest pochod krajem světa?
Či boje ryk, ston poraněných žalný?
Ó dumná věštbo! Oko s tebe slétá
bez útěchy! Žal, kterým dýšeš, sirá,
jest jako tvoje pouště velký, palný,
a bez konce jak klenba všehomíra.

Jdou učení a hlavy dohromady!
Nad rysy tvými nevědí si rady.
Jde věku syn a sotva roztržitě
přelítne řádky a pak dále hbitě
za svými zájmy spěchá; básník pouze
tě chápe, v sesterské tě líbá touze,
ty myšlének v něm vzbouzíš vodopády.

Smí jeho cit se ozvat? — Ne, on musí!
Vždyť v něm ta snaha v celek pojit kusy,
cíl jeho hledat pro myšlénku svoji,
tvar, v němž se zjevit můž' ne pod závoji,
leč v nahé kráse, ryzí, velkolepá,
byť davu ztracena a slepým slepá.

Vím, že mi řeknou: To tam není psáno!
Tam smrt a zmar — a ty však věstíš ráno;
vím, že mi řeknou: To tam psáno není,
své tuchy dáváš jen a svoje snění;
vím, řeknou: Smyšlénky tvé chvilku baví,
co z toho? Líp, v tom smysl najít pravý!

Co řeknu k tomu: Co je tedy »vědět?«
Svým zrakem v jádro všehomíra hledět;
a špatně hledím-li, má není vina;
je hůř, když ku pravdě jsou ústa líná,
a duch je matkou prokletého klína.

*

Jdou davy, davy k Osirise soudu,
ti, kteří žírnou orali kdys hroudu,
ti, kteří krváceli na bojišti,
v jichž ranách krve rubíny se prýští,
ti v šeru Theb a chodbách ve Karnaku
již zpytovali, co se tají v mraku,
ti, kteří vládli a ti, kteří lkali.
Ten průvod nekonečný, neustálý,
div přehlédnouti lze jej tvému zraku.
Jdou ku světlu či spějí všichni k zhynu?

Myšlénka soudu matkou měla vinu.

*

Ty s tělem střelce a s ibise hlavou,
luk vztahující svojí rukou pravou
co střílíš v dálce?

— Černé ptáky hříchu,
je čas již zdrtit vladařů těch pýchu
a strhnout závoj kryjící jich klamy.
— Proč nestřílíš však holubice bílé
těch dobrých činů, tužby ušlechtilé?
— Ty k trůnu boha dostaví se samy.

*

Čin lidský o sobě jak nahé dítě,
jež vyšlo z lůna bezvědomé matky,
co chceš, tím bude — vzteklý hřebec hbitě,
neb vůní mroucí lotosu květ sladký.

*

Ó nechoď do Theb!

Staré pořekadlo.

Tak mnohé srdce, že tam vešlo, svadlo;
myšlénky z všeho nejhorší jsou muka,
myšlénka po tmě železná je ruka
a chytí tebe, nepustí, až zdrtí.
Ó nechoď do Theb! Tam jít, rovno smrti.
Sfinx leží na prahu a v leže číhá.
Mníš, na čemž leží, to že pravdy kniha?
Tu snědli kněží a jen klamem dráždí
Ó nechoď do Theb! Myšlénka, ta vraždí!

*

Vy, na dějin již bušili jste vrata,
jichž čelo věnčila kdys mitra zlatá,
co zbylo po vás? Kámen. Vaší bídy
jsou pro budoucnost svědky pyramidy!
Proud stejně splách' vás jako davy všední,
a před smrtí jste všickni byli bědní,
co o měsíci díte, o vás platí:
Pes ohnivý z vás každý začal hnáti
se na výboj na všecky světů strany
a k stáří z něho byl — býk vyřezaný.

*

Dvě ženy, jedna druhou pustit nechce;
zvyk s bytostí tvou tak se spojí lehce
a teprve na prahu říše stinné
po soudu Boha teprv s tebou zhyne.
Tvá duše bílá, on jí barvu dává,
když hříšný zvyk byl, duše tvá je tmavá.
On mluví. Osiris když váhu zvedne,
zvyk k zemi srazí ji, jak do ní sedne.

*

Čáp, ibis, býk a krokodil tu s hadem.
Ó souzvuku, vše za sebou jde řadem,
muž s vědrem za nimi, vše spěje k vodě;
víc nepovím: Žij s přírodou jen v shodě
a ze všeho co země tobě svěří,
beř podíl svůj — leč přej ho také zvěři!

*

Tak v byssus uložena dřímej sladce!
Čím otci byla jsi, čím teprv matce,
čím bratřím, čím jsi býti mohla muži!
Z tmy komnat do tmy hrobky nesli tebe,
do skvostných rouch tě kladli, svadlou růži,
a dnes již ani více neví nebe,
čím byla's — domů šli pak jako děcko,
vždyť na tom byssu je to psáno všecko!

Myšlénko spící v básníkově hlavě,
již nevyslovil, s níž jej pochovali,
ty's egyptská ta růže! Usedavě
bych pro tě lkal! Kdo zpil se tvojí vůní?
Snad v tvojí záři nyní Bůh se sluní?
Či srdce těch, již v pravdě milovali?
Svět celý neměl pro tě času, místa;
z tmy mozku do tmy hrobu šla jsi čistá,
čím byla's! — Domů šli, jak chodí děcko,
vždyť na ten mramor vryje se pak všecko!

*

Muž na kolenou drží malé dítě,
to hledí zvědavě, muž rozpačitě,
to dítě ptá se a muž odpovídá,
co, nevím. Ibis skupinu tu hlídá.
Prý vychovatel hocha královského.
Ó kdyby chtěl jen v mladou duši jeho
vlít soucit k lidu, ku trpícím lásku,
by každou jeho dětskou na otázku

měl odpověď, jež jako Nilu vlna
by požehnání, blaha byla plna!
Ne o výpravách, ne o třesku zbraní,
ne o vraždění a ne o zmírání,
ne o potu, jímž rodná zem se mrví,
ne o vínku, jenž zhnětem lidu krví,
ne o slávě, jež prázdna světem letí
se v dějin ústech měníc na prokletí.
Líp udělal by tento stařec sivý,
by ukázal mu Nil a jeho divy,
proud svatý, který zúrodňuje lada
a živí čápů a volavek stáda,
a otec země, žehnán věky všemi
má čas živiti lotos s liliemi!
Být dobrým, shovívavým, i v svém hněvu
nést blaho, žíti jiným pro úlevu,
pro věčnost s pokladem jít prostý zisku
tam, Osiris kde pravdy chystá misku.

To učitel však děcku sotva poví,
to po věcích jen zdá se — básníkovi.

*

Kdys v chrámu Kebti zřeli bdící kněží,
list papyrusu na zemi jak leží,
jej zvedli, zvědavě tam nahlíželi.
Noc byla; v čiré tmě kraj ležel celý.
Leč sotva písmo blíže dali k zraku,
tu měsíc blesk', a kraj byl ztopen v mraku
a v mraku zůstal, a na ten list dlouhý

lil stříbrné své světlaplné prouhy,
že mohli čísti, na list svítil pouze.
Tam psáno bylo, kterak v čase nouze
a nemoci lze pomoc najít záhy.
Když přečtli, měsíc zhasl

Mírný, vlahý
a světla plný paprsk poesie
tak svítí všem, nechť tma a zmar svět kryje.

DNO ČÍŠE.

Noční jízda.

Tma na horách, tma v údolí,
sám jel jsem nocí temnou.
Že byl jsem sám? — Ne, nikoli;
myšlénky mé byly se mnou.

Ve skalách větrů šílený smích,
a nebe krví hoří,
myšlénky za mnou, každá z nich
na černém harcuje oři.

»Vidíš ten svadlý, sežloutlý list,
jak větry bičován letí?
Tak zchvátí tě bolest a nenávist,
tak zhyneš bez paměti.

Život jest boj a pravda jest klam,
a marný jest zápas každý —
nuž vstup jen v míru věčný chrám
předsíní samovraždy!«

V tom luna jak lásky věčný zdroj
své stříbro větvemi roní,
a myšlének jasných jásavý roj
v mém srdci hraje a zvoní:

»Ó žij, ó žij! — na úsvitě
mlhami dennice zírá,
jen zmužile v před! — a spasí tě
tvá v člověčenstvo víra!

Jak zvonů nedělních čarozvuk
kéž v tvoje nitro se schýlí:
Náš život není obětí muk,
ni cíl náš u mohyly!«

A kterak do temna kročeje
neb v světlo noha se stáčí,
hned v nitru mém hlaholí naděje,
hned hynu v hořkém pláči.

Což vrátí nám nebe toužený mír,
po čem jsme lkali věk dlouhý?
Či vášní a bolestí divoký vír
otráví květ každé touhy?

Či pravou cestou ku štěstí
jest práce a nadšení vřelé? . . .
Ó Bože, než dojdu k rozcestí,
mé žití uprchne celé!

Duch zmámen vírem myšlének zlých
hned ráj, hned peklo si tvoří —
ve skalách větrů šílený smích,
a nebe krví hoří. — — —

Kallisto.

Hněv Diany byl malomocný věru!
Ty hvězda teď a ona bílá luna,
záříte v šeru.

A stejnou touhou básníkova struna
se chvěje, když vás hledá; nyní obě
jak labutě dvě nebes po jezeru
tak klidně plujete, tak rovny sobě.

A myslím, bozi staří
jak žili krásně, umírali krásně!
Jsou hvězdami a květem, nebes nachem!
Nám sotva jedno z částky jen se zdaří.
My malí sami hyneme tak časně,
kdo milován, kdo klet, je stejně prachem.

A ještě máme čas, psát o tom básně.

Pod křížem.

Syn bouřné doby, která nevěří,
sám třtina bez podpory jisté,
zřím v bázni na trn, jenž tvou kadeří
se vine krvavý,
a cítím, že, co snů mi krouží u hlavy,
ti musím říci, Kriste!

Nemluvím k Bohu, mluvím k člověku,
jenž zoufale vše napjal síly
pod kletbou, která stíhá od věků
ty, v idealu zář
již bledou povznesli a sesinalou tvář
a marně zápasili!

Ač nejsvětější, Kriste, nejsi sám;
těch bylo víc, kdož bludnou lidstva poutí
též vyrvat chtěli světla paprsk tmám,
již v síle svojich tuch
by zasloužili též, by svět jim říkal bůh,
a spěli — zahynouti;

Ač nejsi sám, přec s tebou největčí
mou duší bolný soucit chvěje,
neb zhojit chtěl's, co nikdo nezléčí,
neb nejvýš toužil's všech,

a ve svém snažení, v své práci, v bojích, snech
jsi zůstal bez naděje!

Co Dante, Milton a co proroci
ve viděních své duše smělé?
Co snílkové, již klesli přemoci?
Zřít chtěli šťastnou vlast;
ty's ale viděti, zrak skloněn nad propast,
chtěl šťastným lidstvo celé!

A to ten hřích, jejž neodpustí svět,
pro zločin ten vždy v tvoje líce
má připravenou slinu jeho ret,
má trn, jenž zraní leb,
jenž duši poraní, má smích, má meč a hřeb
a koly, šibenice!

— — —

Svit nad vodou.

Na břehu u moře jsem bloudil v myšlénkách;
zem kolem pustá, zprahlá,
zář slunce ve sklonu se roztavila v nach
a nad vlnami táhla.

Mrak, plachta stržená, se houpal nad vodou,
zpod něho v záři skvoucí
svit slunce poslední plál snivou lahodou
jak úsměv tváře mroucí.

Plál z mraků trhliny a hořel rubíny,
kam záře jeho šlehla,
a s výše sluneční se nořil v hlubiny
jak dlouhá, zlatá jehla.

Ve jiskrách ohnivých se nad vodami chvěl,
tu has', tu zaplál znova,
a pod ním posupný a černý mrak se stkvěl
jak peruť démonova.

Sjel také v duši mou. jak rosa padá v květ,
jak slétá ptáče k hlohu,
hruď vzdechem rozvlnil a k písni zladil ret,
a tu jsem pravil k Bohu:

»Nač, Pane, ve mraku, nač v stínech obzoru
jsi rozsvítil tu zoři,
když za ní vstává tma, když v bezdno prostoru
se za ní půlnoc noří?

Nač tento zlatý svit, nač jiskry ohnivé,
jež tančí v stínech spolu?
Je to snad úsměv tvůj, či z té tmy zářivé
ty svou tkáš aureolu?

Nač tyto záblesky, když mrak je zakreje,
nač toto zlaté plání?
Nač světlo nad vody, nač v duši naděje
a v srdce milování?

Nač rosu přátelství, nač krásy zákmity,
když za vším spí jen klamy,
když celý život jest mrak sluncem oblitý,
jenž visí nad vodami?«

A než jsem domluvil, svit zmizel s blankytu,
tma nad vodami táhla,
v mou duši dívala se okem soucitu
noc velká, neobsáhlá. — — —

Livorno, na břehu moře 187 . . .

Zda čítáš, Pane . . .

Zda čítáš, Pane, ony všecky rány,
jež byly tvojim spravedlivým dány
v tom hrozném boji staletí a věků?
Zda nedíš sám: »Já hřešil na člověku,
já bez světla jej nechal bloudit v šeru.
a příliš pozdě lidskost, svoji dceru,
jsem ukázal mu v celé její kráse?
V svých proroků a myslitelů hlase
jsem k němu mluvil hádankami pouze,
a jemu, který v obra velké touze
chtěl na svá ňadra strhnout vesmír celý,
jsem uzavřel v kout úzké lebky ztmělý
jen malou jiskru, mezi zlem a blahem
jež kmitá se jak plamen větru tahem?« —

Či zvyk' jsi válek divokému řevu,
že neslyšíš jej v andělů svých zpěvu?

Kněz a voják.

Golgota již pusta byla, do tmy trčel kříž,
po životě nikde stopy, Bůh byl mrtev již.

Pouze voják o své kopí opřený zde stál,
lhostejný stál, bez pohnutí sochou být se zdál.

Bůh a voják! — nad světem zde sami zbyli tu,
Bůh byl mrtvý, voják drsný, spurný, bez citu.

Kněz nahradil lidstvu Boha, lidstvo na kříž vbil
voják drsný bez soucitu zůstal, jaký byl.

Lidstvo na kříž vbité voják hlídá řadou let,
Bůh je mrtvý —, darmo ptáš se, komu patří svět?

Z přístavu.

Ryk davu stichnul, děla dozněla,
jen se stožárů pestré praporce
se v zlatém vzduchu tiše vlnily;
tu z plavců řady vystoup' kapitán
a pohár zlatý vínem naplniv
obrátil k moři tvář svou veselou
a k lodi pak, jež měla poprvé
se nestálých vln svěřit objetí,
jal hovřit se hlasem nadšeným:
»Spěj v dálku šťastna! větrů pohoda
ať připne tobě orlí perutě,
ať slunce zář, však nikdy blesků svit,
na plachty tvoje růže rozhází!
Spěj v dálku šťastna, mostem živým buď,
po kterém podá národ národu
ku svorné práci ruku bratrskou!
Nes nové světa náboženství v dál,
jež sluje práce! V bouřích pevna stůj,
lidského ducha symbol vznešený!
Ty ale, živle, přijmi v náruč ji,
ať Nereidek prsy, vlny tvé,
ji kolébají v snivé lahodě,
ty šťastně k břehům nes ji neznámým!
Tou číší, kterou vznáším k obloze,
bych obsah její vylil ve tvůj klín,
ti vzdává člověk hold svůj povinný
jsa, moře, duchem tobě souroden!«

To promluvil a číši kypící
vlil do vln tichých; perly zlacené
jak z číše tekly, nová křiku bouř,
a zvonů hlahol a hřímání děl
je provázely. Plachty napjaty!
ve vzduchu čapky, šátky, kytice,
a loď již sjela v bouřném jásotu
jak báječný pták sluncem oblita.

Já, básník, věčný otrok dumy své,
ať pláně moře nebo pustiny
cit nekonečna vzbouzí v srdci mém,
jenž v hymně lesů, v ruchu valných měst
cos neznámého hledám, zamyšlen
snad jediný jsem v bouřném davu stál,
můj ret se nechvěl, ruka nehnula.
Však v duši mé jak mračno hrozivé,
jak bájný kolos děsná vidina
se náhle vzpjala. Mezi skalami
kdes v archipelu zřel jsem zmítanou
loď nádhernou: ji viděl, větrů spár
jak rve jí plachty, ba, sup ohnivý,
jak blesk se snesl její na stožár;
já slyšel nářek lidí, jásot vln,
já viděl pustý, kamenitý břeh
a na něm nahou muže mrtvolu,
jenž nejkrásnějších nadějí jsa pln
číš vína rozlil moři k pozdravu.
Teď z lebky jeho číš si udělal
kýs mořský pták, jak rudé víno z ní
krev tekla na břeh barvíc purpurem
ve vlhkém písku tichých škeblí dav.
Křik davu zněl mi v duši výčitkou;

i šel jsem domů, z ulic prchaje,
a zde, v své jizbě stále přitmělé,
bych v přítmí života se navyknul
na temno hrobu, dvéře zamknul jsem,
a zaprášené spustil záclony,
a stále mučen děsnou vidinou
jsem v podušky skryl ubledlou svou tvář:
neb běda! — věčné ironie duch,
jak na vzdor mojim zpěvům nadšeným,
plamenným hymnám duchu člověka,
mně ukazoval stále v lodi té
tvou, bludné lidstvo, budoucnost a cíl!

Livorno 187...

Setkání.

Dnes moře spalo v páry závoji,
však město vřelo, neboť karneval
své běsné pod ním vznítil plameny.
Mně zdálo se být kotlem ohromným,
pod kterým oheň žířil Satan sám,
až rmutnou pěnu chrstlo do ulic
v mask pestré směsi. Jaký ruch a šum!
Smích, křiky, hudby ples, vír zástupů,
zvuk rolniček a vozu hrčení...
Vše domy oživly i nejstarší,
z jichž oprýskaných, začernalých zdí
se bída s hanbou z oken dívaly,
se ověsily květy, koberci
a prapory všech barev křiklavých.
Dnes město bylo spitou nevěstkou,
jež zapomíná na čas stáří své;
dnes bylo kejklířem, své zoufalství
jenž halí v pestrých cetek škrabošku.
Ó jaká vřava! V jakém šílenství
se potácel ten kolos ohromný!

Proud maškar lil se z ulic v náměstí
a zpátky zas jak vlny příboje;
tu náhle v hudby ples a davů ryk
pad' zvonů hlahol smutně velebný,

v šer večera, jímž sotva kmitaly
na rozích ulic sporé svítilny,
se rozlévala záře pochodní,
a v úzké, těsné, plné ulici,
kde v jedno moře slil se pestrý dav,
se zjevil náhle průvod pohřební.
Kam vyhnout se? Hluk davu utichl,
vše stálo jako bleskem schváceno,
ve zvonů dumném, vážném hlaholu
a ve pochodní záři krvavé
Smrt dívala se dlouho na Orgii.
. . . .
Tak stáli chvíli — Náhle hudby ráz,
křik tisíců i zvony přehlušil,
dav povolil a každý cestou svou
šel za svým cílem: ku hřbitovu Smrt
a v taneční síň šumná Orgie.

Ó zjevení! Tou hříčkou náhody
můj duch se vzbudil, rozpjal křídla svá
a oběma v let pustil se jak sup;
spěl za Orgií jednou perutí
v sál, jenž plál světlem, chvěl se rozkoší,
a druhým křídlem spěchal za Smrtí
v tmu hrobovou, kde vládlo zničení,
a z dvojí číše jednu bolest pil.
Jak dvojí moře jej to schvátilo,
a zmítán mezi dvěma propastmi,
jak vlna vlně podávala jej,
vše procítil, i záchvěv rozkoše,
skřek dithyramby spité zoufáním,
chlad hrobový i červa slizký hlod,
vzruch života i hrůzu zničení,

a davem strkán, myšlénkami štván
spěl ku břehu, a v dálce spících vln
vše ztopit chtěl, co mizí, pomíjí.
. . . .
Zde dlouho snil, až v trosky jeho dum
svou věčnou hymnou vpadl oceán.

Livorno 187...

Sám šel jsem . . .

Sám šel jsem, večer byl ve pozdní jeseni,
kdy mlhami se měsíc brodí
a pochybnost kdy tryskne v plameni
a s tebou, kam jen hneš se, chodí;

Kdy cítí básník, že jest najednou
velkého celku, lidstva, částí,
kdy cítí věků bídu bezednou
a pouta, která nemůž' střásti!

Kdy milejší mu nad bacchantky trs
pěst, jež se ku odvetě zvedá,
kdy, kráso, odstrčí tvůj plný prs
a pouze lidské štěstí hledá!

V té době kráčel jsem do města v myšlénkách
i zved' jsem hlavu unavený —
Kde octnul jsem se? Děs mne schvátil, strach —
snad vchod je tady do Gehenny?

Jen dýmu kotouče, jen řady komínů,
jen mlha, šer a saze kolem,
do úzkých ulic zřím jak v děsnou hlubinu,
po zdivu šerém, chmurném, holém.

Sta kladiv hřímalo, sta výhní plálo tu,
hluk vírný, opojivá vřava,
však nebyl ruch to, kterým k životu
se hlásí činnost nedočkavá.

Ten ruch byl zimničný a tento shon
měl z honby Kainovy cos v sobě,
tu znělo to jak ku poplachu zvon,
jak hroudy na rakev, jež v hrobě.

A viděl jsem, jak z práce pomalu
šly černých mužů stíny v sboru,
v jich tvářích stopy divých zápalů
a v očích záští, blesky vzdoru.

U dílen vrat jich ženy čekaly,
cár kryl jich údy — Jádro lidu! —
tupými zraky kolem těkaly,
v nichž nestoudnost jsem čet', neb — bídu

Mha tála v déšť — kol vlhké dláždění,
jak na ně z výhní světlo blesklo,
se mihlo náhle v rudém zardění,
a celé se jak krví lesklo.

A já se ptal, zda takto lidstvu dnes
den lepší budoucnosti vstává? —
A měsíc kutálel se v mračen směs
jak v černý pytel sťatá hlava.

Děti XIX. věku.

Jest děsné prázdno v nás a kolem nás;
vše dá se říci slovem: Jsme již syti!
jak maska, již sňal kejklíř, zívá čas,
a na cestě nám leží balvan-žití.

My syti jsme již bohů, syti králů;
když jeden v plesu, jiných sta lká v muce,
toť doby celá morálka a v kalu
tvá modla leží, svatá revoluce!

My syti jsme již mudrců a snílků,
jich důmysl a nadšení jsou bludy;
toť blýskavice, která trvá chvilku
a při níž chuďas vždy zůstane chudý.

My osedlali blesky, živly, páru,
a žebráci jsme stále při tom věčí,
své neštěstí vždy v jiném zříme tvaru,
však rozluštit je — dovedem jen řečí.

Byl blažší Hellén, cítil tepnu žití,
byl blažší křesťan, aspoň v nebe věřil,
byl blažší děd náš, mohl aspoň sníti,
ba písní ještě hloub své bídy změřil.

Nám nezbývá než dál se pachtit v shonu,
nevíme po čem, až snad náhodou
to najdem, co jest spásou milionů
a Bohem zve se, nebo svobodou!

Jsme jako zrní. . . .

Jsme jako zrní, které drtí stoupa
strach naši duši, pot nám skráně koupá,
ne co nás těší, ale čeho třeba,
jest naším Bohem, chceme pouze chleba!
Den ke dni v kruhu svém jdem bez pohnutí,
jak dozorce bič k žití pud nás nutí,
dál, kolo, toč se, a dál táhni, káro!
Co tobě po tom, že kol plesá jaro,
co tobě po tom, že jsou modré hory?
Zpěv ptáků, růží dech a jasy zory
pro tebe nejsou. Let? — ne, pouze tíha!
Stroj, kladivo a jehla, péro, kniha,
vše tvým je katem, utahá tě k smrti,
had, zvaný povinnost, tě denně škrtí,
pes, dobrá pověst, stále na tě štěká
a dále to jde, stroj ten dále heká,
a dál se žije, každý pod balvanem;
když vidí slunce, ptá se každým ránem,
nadarmo básník s novým mečem v boku:
Což není možný ten svět — bez otroků?

Poslední slitování.

Jdeš dlouho žitím, vyptáváš se darmo
té sfingy, která vesmír v spárech drží,
nač celá hra, co skryto v této strži,
jež sluje věčnost? Neseš dál své jarmo,

Až stařec jsi, jenž se jak jíva třese.
Tu slituje se přec ta sfinga děsná,
a než tě vrhne v smrti pouta těsná,
když neodpoví — aspoň usměje se.

A proto u starců ten úsměv němý,
ten souzvuk zdánlivý, to dlouhé snění;
to předtucha je, když ne rozluštění,
když naděj v ráj ne, aspoň soucit k zemi.

Hlasy.

Paní Sofii Podlipské.

Tma osudu jak balvan na nás leží;
krok za krokem a k prsoum svislou hlavu,
zrak neurčitý mhou prohlédá stěží:
Tak jdeme žitím jako na popravu.

A jestli náhle blesk v to temno slítne,
kmit jeho mdlý nás v propasti jen sráží,
a jestli ve tmách ruka ruku chytne,
to démonův boj ráje na zápraží.

Snad ze soucitu jakés božství cizí
ve srdcích rozžehlo nám plamen sporý —
leč nadšení žár záhy bledne, mizí,
jak roztříštěné nocí meteory . . .

Ó rci, kam jdeme? Z hlubin nekonečna,
kde zanikají prostory a časy,
v mou duši vniká melodie věčna,
v mou duši zvoní tajuplné hlasy.

Tu jeden slyším, z propasti jak volá,
a druhý v mojí ozývá se hrudi,
jak za kamenem na vodě jdou kola,
a v duši mé se spící anděl budí.

Zřím malou jizbu; krb se leskne v zlatu,
v okénka mechu spí svit luny slabý,
a v přítmí jeho, v píseň kolovratů,
jak zlatá nit se řinou zvěsti báby.

Já v duši nosil tuto hudbu snivou,
ten příval tonů z elegie stkaný,
až jiný hlas mne unes' písní divou —
hoj, to byl prales vichrem rozpoutaný!

Ó Šumavo! ó úvaly! ó taje!
Číš tvojich dum se v duši mojí pění,
tvým hlaholem v mém nitru vzrostly báje,
jak z dračích zubů obří pokolení.

Kam hodila mne náhle žití vlna?
Já zoufal již; tu náhle divým tryskem
v mé srdce sletla vřava tajuplná,
jak vítr v harfu, jež zaváta pískem.

Hlas moře náhle padnul v duši moji,
jak blesk na sosnu zadumanou v mlze,
jak racek na stožár ve vichru boji,
ja slyším ho a sotva tajím slze.

Hlas oceanu, to jest vykoupení,
to zvuky země ovanutá věčnost,
to hymna prostoru, jíž konce není,
to jásot vesmíru. to nekonečnost!

Hlas kolovratů v dětství sny mne láká,
hlas pralesů mně božství odhaluje,

však moře hlasy — a již letem ptáka
v svůj domov duše, v nekonečnost pluje!

Ó tajné hlasy! Odkud v naše nitro
jak Bethlema zpěv, jako chorál spásy?
V noc našich pochyb svítá vámi jitro,
v němž vzchází slunce nadšení a krásy!

Ó hlasy tajné, v drsnou stezku žití
jste prismatem, v němž ideal se láme,
až barvy duhové nám do snů svítí,
až věříme, že Boha v sobě máme!

Ve zvuku vašem zas v svou sílu věřím,
jak padající anděl hvězd se chytám,
svou mělkou nudu vaší hloubkou měřím,
a v noci trudů svých lesk zoře vítám!

LIVORNO 187...

Zjevení.

Kdys vtělil se Bůh v čistý mramor řecký
a později v tělo ženy, týž a jeden,
vždy nabízel tak člověku svůj eden,
mír, štěstí milenců a úsměv dětský.

Tu volal »Láska!« a tam žehnal Krásou,
tam »Žijte v štěstí« a tu »Milujte se!«
však jeho hlas — hlas zbloudilého v lese...
I odešel a skryl se mračen řasou.

A mluví jen již v tónech nebo v básni.
Ó kdyby raději chtěl bleskem býti
a plameny v ta čela tupá vrýti:
»Chci, buďte lidmi, svobodni a šťastni!«

PŘI OBJEVENÍ
NOVÉ PYRAMIDY V MEYDUNU.

JANU NERUDOVI.

I.

V své ruce lampu, která sluje věda,
duch lidský neunavně dále kráčí,
tmou dere se a zápasí a hledá;
břeh moře, dálné písky, skála šedá,
vše látkou mu, řev hromů i zpěv ptačí.

Tu podstať svého žití poznat chtěje,
cíl touhy své a svého zápolení,
sfing kamenného ptá se obličeje,
jak chaldejský mag počítá hvězd reje;
tam vniká, pravdy den kde tají snění.

Dnes novou pyramidu našel v písku.
Ó dive! Co dřív bylo věkům horou,
teď výše pne se hranou obelisku!
Tam Osiris svou zlatou zvedá misku
a diví se, že vyplašen jest zorou.

A člověk, jehož touha jako moře,
teď na brány té dávné hrobky tluče,
zní motyk ruch ve faraonů dvoře,
a slyšíš vozy skřípat a ržát oře.
sta kladiv hřímá v tuhý granit ruče.

A jako Bůh, jejž zloba lidí malých
ve hmotu spjala, rozbíjí své kruhy,
tak pyramida v ranách kladiv stálých
se odhaluje, jak z vln lotos kalich
své témě noří i svůj pancíř tuhý.

Zas jedno okno do neznámých světů
se, duchu lidský, tobě odhaluje!
Zas krůpej tvému žíznivému retu!
A měsíc hvězdy zastavuje v letu
dí: »Nový, neznámý svět vstříc nám pluje.«

II.

Zřím ještě dále. Jižní noc je ztmělá.
A pyramida ční již k hvězdám celá,
k ní člověk troskami se dere s tíží,
a tluče na vrata té hrobky němé.
Ó tajemství! Ó stíne, v kterém jdeme!
Vzplá jitro přec tím dnem, který se blíží?

A na zdi, které věkům vzdorovaly,
teď člověk hřmí, až ohlasem zní skály;
zeď povolí, vchod objeví se úzký,
a zvědav, těmto mysteriím cizí,
již nové doby člověk ve tmách mizí,
jde, hmatá, stěn i půdy lem je kluzký.

Tu náhle ostrý svit. — Mha mizí šedá.
Ó hrůzo, před ním z rakve svojí zvedá

se postava v svůj byssus zahalena;
kol čela svatých písmen plné stuhy
se vinou přes obličej siný, tuhý.
Byl král to, kněz, či faraona žena?

A hlasem divným k smělci vážně praví:
»Já nedivím se, že vnikáš až v tmavý
hrob minulosti; otázku však jednu
mi zodpověz, než pustím tebe dále:
Chceš moři vyrvat jeho taj i skále?
Rci, nahléď hloub jsi, než já, všeho ke dnu?

Sta věků prchlo, co mne uložili
při zpěvu kněží v tento byssus bílý
po strašném soudu v tato svatá místa;
však odpověz, tvá duše plna snahy,
jež za božství až vniknouti chce prahy,
jest aspoň jako moje pevna, čista?

Jste králi světa, vesmír jak lev zkrocen
váš líže trůn, jenž lidskou krví zbrocen.
Věř, čistější svit kanul na mé líce!
Ty celý svět máš, rovník, moře, hvězdy . . .
leč staré sfingy báj tě hlodá vezdy,
co po smrti jest, rci, oč ty víš více?«

A nové doby člověk mlčel, zpátky
strach hnal jej divý. — »Mlč. jsi z téže látky
dum, pochyb, tísně, jako já byl stvořen!
Měř dříve, otroku, práh svého domu!«
A tělo kleslo v rakev s třeskem hromu.

III.

V tom procit' člověk strašným snem tím zmořen
a pravil klidný:

IV.

»»Já vím, kam se snažím,
dnes Osiris jsem já a já svět vážím,
jdu k světlu tmou, jsa hmota chci být duchem!
Dnes jedno mi, co hrob v svém lůně skrývá,
mně na dně jeho naděje pták zpívá,
mně celý vesmír života zní ruchem!

Ta smrt, pro kterou žil's, mně hračkou pouhou,
mně život cílem, nadějí a touhou,
Bůh je-li, jeho soud mne nepoleká;
můj rýč zas v zem, má myšlénka zas v bezdna
se taje ztrácí, zlatá záře hvězdná
jak valná řeka do duše mi stéká.

Žít, pracovat, chtít, myslit — to je všecko!
Mně člověk minulých dnů jest jak děcko,
má práce teprv z něho muže dělá,
a v snaze této, věř, mne nezastaví
tvá bázeň před smrtí, ni purpur tmavý,
jímž často věštců skráň se zkrvavěla.

Jdu dále, stále dál! Dnes pyramida
a zítra nová vlasatice hlídá
práh mého badání, mez mého chtění.
Jsem zoří! Já jsem ibis, pravdy zrnem
chci živen být a ne mystickým trnem!
Ne šero večera, chci světlo denní!

Ta víra pavézou jest mojí síly!
Tou hymny žití zpívám u mohyly!
Jsem fenix báje, Herkul budoucnosti,
prach mohyl i prach hvězd mně jednou látkou;
vše zladím v souzvuk a vše v píseň sladkou,
až zatřesou se plesem mrtvých kosti.

Znám cesty své, a znám též svoje pouta;
leč blesky šlehnou z lebky mojí kouta,
kde přestanu, syn mého syna začne,
tvář země obrátím, od pólu k pólu
jak vichr proletím ji, aureolu
až slákám na své čelo z tůně mračné.

Ten úpis rájů příštích metám v plamen;
svůj mozek znám i rozpětí svých ramen,
být velkým pouze člověkem, mně stačí;
hrst hlíny své rád jednou zemi vrátím
v té myšlénce, že v hmotě když se ztratím,
můj syn nepůjde k světlu přes bodláčí.

Nuž zvedejte se, chrámy, obelisky,
trofeje minulosti! — Den jest blízký!
Dnes moře nedělí nás, nýbrž váže,
a mléčná dráha s Oriona sponou
jest řasnatého roucha pouze clonou,
zkad bohů neznámých nám kynou paže!««

- - - —

POD ŠTÍTEM.

Rozhovor.

Musa.

Ty's mračen, příteli, na tvoji skráni,
rci, jaká duma svoje chmury shání,
co dělat mám, čím mohu být v tvém bolu?
Věř, prožili jsme horší chvíle spolu
než tato, jež ti v číš tvé slasti tvůrčí
svůj hází pelyněk. Nuž vzmuž se, urči,
mám k letu v minulost svá rozpnout křídla?
Mám orlicí být, která když lup zhlídla
se řítí s mračen rovna blýskavici?
Či zalkati mám píseň žalující
o marnosti snů, touhy, lásky, štěstí?
Mám v budoucnost se srázným letem vznésti
a lidstvu říci, co se v dějin lůně
mu chystá vítězného? Jako vůně,
již dýchá les, když jarní den se šeří,
mám skanout manou v srdce ta, jež věří,
a zápasu a mdloby jež jsou sytá?
Noc v pád se chýlí, na východě svítá,
ty stále v neplodné dlíš sevřen dumy.

Básník.

Proč budí mne zas perutí tvých šumy?
Co platno zpívat v tom malátném věku,
kde nemluví již pranic ke člověku,

jen zlata třpyt, jen ziskuchtivost podlá;
kde otroctví jest největší všech modla
a básník jenom vlček tancující,
jejž z dlouhé chvíle děcko na ulici
pod kola vozů, v zástupu shon pouští!
V té vichřici jsem sobě mrtvou pouští
a tebe, družko, je mi věru líto,
jak nebes květ že padla's pod kopyto
do prachu všednosti a hlupství, nudy,
do bláta sobectví a v mělké trudy.
Mně protiví se dělat tajtrlíka,
jenž denně šat si obléká a svlíká,
jenž, by se trochu pánu zalichotil,
své čapky rolničkami v půlnoc hřmotil,
a přehlušit chtěl jásající moře.

Musa.

Ty klesáš tedy? Nevěříš víc, zoře
že pozvedá se nejjistěji z hrobu
nad pochybnost a troucheň, nudu, mdlobu?
Nech blázny být, těch vždycky bylo dosti.
Hleď, jaká práce ještě v budoucnosti
nám zbývá! K dílu! To je triumf pravý
přes zlobu času, zápas stran a vřavy
být věrným vždy myšlénce svého mládí.
Tvá píseň přehluší ten sykot hadí
jak šaška rolničku to velké moře.
Jest život jen a naděj! Není hoře,
jest síla jen a vzruch, víc mdloby není,
jest nadšení jen a jest povznesení!
Co ale dělat mám, než dumy tvoje
se zkonejší, než jak labutí roje

tvé sloky rozletí se křídlem ódy
jak vichřice a jak rostoucí vody
na písně, jež jsou budoucnosti skutky,
co zatím dělat mám?

Básník.

Jdi plésti důtky!

Kariatidy.

Se soucitem zřím na vás hlubokým,
vy šedé kariatidy,
jak nesete s úšklebkem divokým
svět lidské nudy a bídy.

Již sta let jste podporou paláci,
vchod jeho střežíce tmavý,
kol pod vámi lidstvo se potácí,
vír hlučný, bezčetné davy!

Noc nad městem když skloní svoji číš,
zkad ticho jak řeka plyne,
kdy arkýře zdají se kloniti blíž,
krok poslední v dálce zhyne:

Tu věřím rád, šediví athleti,
jež balkónu tíže hněte,
že střesete prach se své paměti,
a z hloubky si oddechnete!

Při měsíci, jenž roven opalu
v ulice prázdné se dívá,
vy zvednete břímě své pomalu,
vlas shrnete, v tvář jenž vám splývá.

A tíži svou s jednoho ramena
na druhé sšinete spěchem,
až zastená vaše hruď z kamena
a ulice zachví se vzdechem.

Ni měsíc neviděl velký ten div,
noc dále plouží se líná,
vše ticho je, všecko spí zas jako dřív,
snů peruť tají vše stinná.

Zas ráno jste podporou paláci,
vchod jeho střežíce tmavý,
zas pod vámi lidstvo se potácí,
vír hlučný, bezčetné davy!

Dál kolem vás hřímá běsný vír ten,
škleb v tváři, zisku hrot v duši; —
co stalo se v půlnoci? Ký zazněl sten?
Jen básník, básník to tuší!

On s pohledem plachým jde okolo vás,
jak ve snách v tvář se vám dívá,
a ve srdci tichý, mystický hlas
mu nápěv prastarý zpívá:

Vám v noci lze, obrové kamenní,
své břímě s beder svých sšinout,
on jediný pod tíží nadšení
žít musí stále a hynout!

Kritikům.

Tak často poesie připadá mi
jak velký lev, jenž zdřimnul pod palmami,
jenž důstojného soka očekává,
a s pouště Samsony jen v boj se dává.
Však zatím blech a střečků stádo celé
jej oblétá, v královské hřívě stele
si pelech svůj, se prohání a páří.
Lev dlouho trpí s vzdorovitou tváří.
Nuž rychle v rej! To div, že odpočívá!
Však náhle lvu se pyšná zježí hříva:
blesk za bleskem se řítí z jeho oka,
on cítí, lepšího že hoden soka,
i vstane rázem a jak hlavu vznese
v prach havěť hmyzu sešlape a střese.

Genius.

Ne, kdybych nevěřil, co jest mým žitím,
že lidský duch, jímž myslím, tvořím, cítím,
jímž toužím k pravdě a jímž hledám krásu,
přec vítězem se zvedne po zápasu,
ne, kdybych nevěděl, že tajuplný
dech vane vším a právě že sklon vlny
jest počátkem zas nové vlny vzruchu,
ne, kdybych tobě, dějin zářný duchu,
měl vrhnout na tvář Satanovu masku
a zapřít nadšení, cit, vášeň, lásku,
vše, proč jsem probděl dlouhé noci v žalu,
a říci měl: jdi, klameš! — k idealu —:
pak mohl bych snad píseň umlčeti,
jež s mojich rtů na křídlech hněvu letí,
tvář zahalit a odvrátit se v studu. —
Já věřím ale, proto mluvit budu!
Vy, jako vždy, i teď najdete kámen!
Nuž uhoďte!

Na čele žhavý plamen
sám genius jde nepoznaný světem.
Vy s mračným čelem, a vy s šklebným retem,
snad máte pravdu, stará jsou to slova,
jen třikrát žel, že pro každý věk nová!
»Hle, jaký zločin! On má lidskou duši
a jaký zázrak! Co jen v bázni tuší

sen tisícū, on vyslovit má smělost.
A on to činí! Jeho osamělost
jest Sinajem, na rtech mu hromy bloudí.
Jak nechvěti se! Vždyť on kouzlem loudí
lid za sebou, on drtí staré modly,
květ roste v písku, kde on krokem prodlí,
on promluví a duším rostou křídla,
a srdce rozpějí se, která stydla.
To nesmí býti! Nač to slovo »světlo«?
My neřekneme jaru, aby květlo,
ni slunci: »bleskni sítí mhy a mraků!«
ni lesu: »šum!«, ba ani: »zpívej!« ptáku,
nám líto je, že samo se tak stává.
My chcem být v stínu, nač ta záře žhavá,
jež sluje pravdou; pryč s ní! Příliš pálí.
My chceme šer, ať nezří svět, jak malí
jsme ve svých snahách, malí ve své práci.
Nechť kolem nás hřmí čas, nechť v letu kácí,
co v cestě mu, my vyhneme se stranou.
Co nadšení? Tu frási známe planou.
Let prostorem? Chcem prach, ten neoklame,
o Faetonu báj, tu dobře známe.
My v závojích se skryjeme své slávy,
a hle, ten barbar trhá nám je s hlavy.
ten Hun, ten Vandal dívá se nám v duši;
teď komárem jest, který sen nám ruší,
leč brzy bude krahujcem i supem.
Jak, ustoupit mu? Myslíte, že s lupem
on spokojí se? Ach, on půjde dále!
A proto rychle, připněte ho k skále,
sem slino posměchu, sem trní hany,
sem kříž a hranici! Do každé rány,
jež pálí jej, tam nalejte jed s žlučí!
Chce trpěti, nuž dobře, ať se mučí!

Chce býti světlem, dobře — máme plamen,
kříž pro Krista a pro Spinozu kámen,
pro Huga exil! Co chce? Máme všecko!«

Tak hovoří a zapomněli, děcko
že Herkul byl, když ve kolébce hady
svou pěstí drtil, že byl Apoll mladý,
když zabil draka; dávno zapomněli,
že nemůž dlouho zůstat obzor ztmělý,
že musí přijít jitro nachem rudé,
že on jest zora, která sluncem bude,
že rovných jim svět měl již dávno více,
že lidský duch jest rozsápaná lvice
a genius jest bujné její lvíče!
Nu jděte jen, své připravujte biče,
nuž jděte, zkuste mládě lvici bráti,
nuž jenom blíž! Již slyším matku řváti . . .
a divný tón té drsné hymny její
mně šlehá v péro, moje rty se chvějí,
má duše jásá, v tomto hrozném řevu
zní života ruch, bouří síla hněvu,
smích Juvenala s Dantovými hromy!

»Což neřekl kdys Boucher, že jsou stromy
přec málo zeleny? Hle, on se rouhá,
on nevěří nám, jde, kam jeho touha
jej zavádí a mysl bludem jatá!
Což neřek' Horác, že jest cesta zlatá
jen prostřednost? On spěje nad hor čely,
toť zločin chtíti víc než my jsme chtěli.
A Boileaux což nehodil dost tuhý
kruh na šíj poesie? Nač ty duhy
a nač ta slunce? Bludičky nám stačí.
Nač vždy ten přechod od radosti k pláči,

od modlitby ku dithyrambě smíchu?
Nač hloubání to, nač to snění v tichu,
nač zvuky kladiv kyklopických v rýmu?
Hle, v jaké cetky tuto špetku dýmu,
jenž pod lebkou mu vře, on obléká si!
Šat harlekýna dal na tělo krásy!
Ó rouhání! On mní, že více shody
a kouzla víc má pohled do přírody
a v oko dívčí, v něžné srdce děcka,
než knihy, pravidla a moudrost všecka!
On odvážil se soucitem svým mrhat,
on nehnusil si obvazky s ran trhat,
hnis jejich mačkat, hledat pro ně léku!
Pro jeho hříchy málo máme vzteku.
Sem s kamením! Na drzou jeho zlobu
víc patří ran, než dostalo se Jobu,
víc jedu, než se Sokratu v číš vlilo
a nežli Shelleymu sen otrávilo,
víc pomluvy, víc zlosti a víc špíny!«

Tak hovoří a zapomněli, jiný
že kolem nich věk vzmáhá se a klíčí
a přerůstá jich býlí trpasličí,
že hrobař, čas, jde s motykou a rýčem
a v zapomnění tůň je vrhne míčem,
a nad jich rovem vesel zazpívá si,
že jim i v hrobě hrůzou vstanou vlasy,
nad mrtvolou rej Eumenidek běsný,
tu starou píseň, ten řev lvice děsný,
jež ubránivši v půtce svoje mladé
na těla vrahů mocné spáry klade,
a lízá krev a řičí v stonu táhlém,
a pouště žízeň plá jí v oku zpráhlém.

Pohrdání.

Ty květe, jehož purpurový kalich
jen v otrávených srdcích vzrůstá.
já rovněž v bojích těžkých, neustálých
jsem sklonil k tobě ústa;

A vdechl do tebe svou duši celou,
svůj vzlet, své rozhorlení,
svou sílu athlety, jenž paží smělou
se nevzdá přemožení.

Ty's jako květina ta temnolistá,
před níž se tuchou srdce třese,
neb nástroje vše utrpení Krista
ve kalichu svém nese.

Tak rovněž tebe v srdce rozvalinu
kdo zasadil, ó smutný květe!
dřív musí v duši míti propast stínů
a muky dlouholeté!

Dřív musí vyplet, co v něm citem pučí,
vše lidské utlumiti zvuky,
hřeb urážky, trn smíchu, s hněvu žlučí
vše Tantalovy muky;

Dřív musí poznat, prožit, chovat v hrudi
vše procítiti vášní ostny,
než zvolna zkvete, v srdci se mu zbudí
tvůj smutný kalich skvostný.

Jak aloe pak v divém trysku šlehne
a jako kaktus mračný zkvítá,
pel z něho zlatý kam upadne, sžehne,
blesk z kalichu mu lítá!

Nuž já se opil také tvojí vůní,
já cítím, jak mne v duši pálí,
já vím, že přece dojdu na výsluní,
nechť vše se v chmury halí;

Já vím, zpěv můj, jenž zápasí a věří.
skal budoucnosti sedí na okřídlí
jak sup, jenž krvavé si čistí peří
a v hněvu tluče křídly!

Nos canimus surdis.

Ne, nesmíš zmlknout, bouřná moje písni!

Nechť slina záští řízy tvé lem třísní,
nechť sítí sta na plachý krok tvůj čeká,
ty val se dál jak rozvodněná řeka,
vše hráze strhej, zatop vše, buď mořem!
Ty, odchovaná mladosti mé hořem
a sycena mou ve budoucnost vírou,
buď vichřicí, jež prolétá step širou,
buď hromem, kde je třeba do snů hřmíti!
Tvým živlem bylo vždycky vlnobití
ať ňader dívčích nebo lidských věků!
Nech škrabošky a mluv jen ku člověku.
Jdi za svým cílem, jenž jest s pravdou krása!
Zda skřivan v nebi ptá se, komu jásá,
a růže ptá se, komu dýchá vůni,
a perla, komu dřímá v mořské tůni,
a hvězda, komu svítí v mrazné noci?
Vždyť kdo se nejvíc vzpínal tvojí moci,
kdo nejvíc tobě klnul, v chvíli zpráhlé
a v noci bezsenné tě najde náhle
v svém srdci na dně, zářnou, vítězící,
i přivítá tě s tváří žehnající
jak úsměv míru v mračna svého tísni.

Jen k vůli tomu, nesmíš zmlknout, písni!

---

*

Vzpoura soch.

V svou dílnu vešel, bylo před půlnocí;
své druhy opustil, neb zas té moci
dnes propadl, jež stále žitím za ním
se valila, jež vrásky jeho skráním
a duši jeho genia blesk vryla.
Sám ptával se: Kdo je ta divná síla,
jež křídla orlí dává duši mladé,
jež často dlaň mi na rameno klade
a láká víc než luzný pohled ženy?
Jak oř ku její voji zapřažený
se musím, kam chce ona, vrhat slepý!
A v dobách takých chápal velkolepý
boj Jakubův s andělem Hospodina,
boj ducha, s kterým válčí hmota líná,
boj světla s tmou, boj smrti se životem.
A jakby bodán neviděným hrotem
vstal, setřás' rázem s duše balvan nudy
a s čela stíny starosti, a trudy
své zapomenuv, vítěz ve zápasu
zas v cíl svůj věřil a šel hledat krásu.

V svou dílnu vešel. Kolem šero stinné,
jen velkým oknem luny mdlý svit line
se na podlahu a jak mrakem pluje

tam na hoře, zde stíny přeletuje;
kol na podstavcích v dlouhých plachet řase
se tměly sochy, v koutech, oknech zase
směs odlitků a nad vším luny hebký
svit chvěl se jako závoj u kolébky.
A kolébkou jest umělcova dílna,
myšlénce, děcku, veliká a silná,
zde matka, krása, podává prs žití.
Kdo vejde tam, ten teplý dech vždy cítí,
jak spících bytostí; jej kouzlo zmámí
tak mystické, jsouť tyto dílny chrámy
pro příští věk, až klesne víra v rumy.
Zde žije všechno. Touhy, sny a dumy
spějící v nebe po orlově stezce
zde v klikaté se jeví arabesce,
již nakreslila ruka roztržitá
snem idealu, věčnou krásou zpitá.
Jsou asyly, kam vždy se davy skryjí
všech bohů vyhnaných, kde poesii
ve světě zisku, útrapy a špíny
vždy kyne oddech vlídný, pohostinný,
jsou záhony, kde símě vtipů klíčí
na plémě bídné, chabé, trpasličí.

V svou dílnu vešel, teď se volným cítil.
Sen duse své, za nímž se léta řítil,
stál veliký a nedostupný zase
před ním v své božské, nesmrtelné kráse
On usmál se a sklonil v dlaně hlavu.

Sed na balvan a v myšlének svých vřavu
svou pustil duši jako chlapec draka

ve větrů svár, by vzlétl nad oblaka.
Hned věřil vše, a hned se vysmál všemu.
Noc byla tichá. Náhle zdálo se mu,
že mezi kamením cos vzdechlo tiše.
I ohledl se — Ticho, cos tu dýše,
cos hýbá se, jde blíž — Ó těžké snění! —
Chtěl povstati — však v tomto okamžení
co snil, to hotové již před ním stojí
a z koutů dílny postavy se rojí,
co teď mu ještě balvan v oko kmitá,
z mlh noří se a je to Afrodita,
jak druhdy vstala sličná z klínu moří.
A za ní jiné postavy se noří,
a brzy v měsíci, jenž oknem skvělý
plá v dílnu, stojí před ním Olymp celý
a geniové, reci, polobozi
ať mečem již anebo blesky hrozí,
pak andělé a proroci a svatí
a Madonny — vše před sebou zří státi,
ten národ kolossů, jež nosil v duši,
jichž srdcí tlukem jeho srdce buší,
sny vtělené, jež odchovával v muce,
kol kupí se a vztahují své ruce,
a v jedné směsici se k němu řítí
a volají:

»My nechcem, nechcem žíti!
Kdo právo dal ti, v myšlének svých sporu
že lákat, volat smíš nás ze mramoru,
kde věky spíme poklidně a tiše?
Jak zlíbí se tvé malicherné pýše
tak dlátem zbouzíš nás a pověz, k čemu?
Ten věk, v němž dáno vzplát geniu tvému,

jest krásy sok, to kramářův jest plémě.
Ó šťastní druzi, které skrývá země
kdes na Hellady nivách, které rumy
teď ještě tají střežíce jich dumy!
A kletbou nejhorší buď ruka kletá,
jež najde je a vrátí světlu světa,
neb tento věk je mrzký, tupý, podlý,
on nemá bohů, on má pouze modly,
on kleká před zlatem a kráse plivá
v tvář vznešenou, on lhostejně se dívá
na božství v soše, v obrazu i v básni.
Ó požehnaní vy a třikrát šťastní,
ve válek vřavě kteří ztroskotáni
jste ušli kramářů těch pohrdání
a nemusíte Olympickou krásu
po dlažbě vléci luze ku pospasu!
Vy šťastni též, kdo v hlavě mistrů spíte
a šťastni, dokud jen se nezbudíte!
Ó klet buď čas, kdy ruka dláto zvedne!
Proč nenecháš nás ve mramoru ledné
spát hrobce věky? Proč nás k žití křísíš
a v hanbu doby bez soucitu mísíš
tu čistotu, květ vlastní duše ryzí?
Nech spáti nás! Nám tento svět je cizí.
Byl ovšem čas, kdy sochy ze mramoru
se daly volat bez trýzně a vzdoru,
kdy samy mistrům do obětí sletly,
jak idealem v jejich nitru zkvetly,
kdy Madonny se mistrům zjevovaly,
a samy v noci modelem jim stály,
však jiní lidé žili. Tato chasa
je lidstva kal, ta neví, co je krása,
ta za ziskem jen šíleně se řítí.
Ó přej nám klid! My nechcem, nechcem žíti!«

Jak šumí proudy na vzbouřeném moři,
kdy fantastické zjevy z mlh se noří
v den podzimní, zář slunce zimomřivá
kdy jako skrze slzy dolů splývá,
a z různých zvuků náhle jeden větší,
v němž všecky splynou, nad ostatní předčí;
tak splývalo vše v umělcově sluchu,
a v šumu, šeptu, hlaholu a ruchu
zas prosbu slyšel úpěnlivou zníti:
»Ó přej nám klid! My nechcem, nechcem žíti!«

Jak v pralese, kde vítr, jenž spal v doubí,
se náhle vzbudí, oddechne si z hloubi,
sta větvím habrů, sosen, bříz a buků
cos našeptá, až v jednom moři zvuků
les tone celý, stříbrný klas trávy
v tom zpívá jako modřínu krov tmavý;
a je to šum a praskot, je to lkání,
až dutý zvuk jak trouba z nenadání
vše přehluší a zní v to vlnobití:
tak zde hlas bouřil: »Nechcem! Nechcem žíti!«

A jeden hlas děl: »Žití tak je krátké,
a ženy obětí tak příliš sladké,
nech planých snů a matných horování
a užij mladost, dokud kol tvých skrání
se míhá zlatá clona dívčích vlasů.
Chceš, blázne, větší najíti snad krásu
a štěstí než jest ve náručí ženy?«

A druhý pravil: »Celý vybájený
tvůj svět se zřítí dechem skutečnosti.

Buď moudrým jen: Jdi drahou prostřednosti,
je ujeta a věru pohodlna,
tam závisti tě nepostříká vlna,
smích pokrytců a podlých blbců slina.
Na duši tvou pomalu lehne špína
a budeš rovný jim a nechají tě.
Víc ideal tě nesláká v své sítě;
muž ctihodný a občan — a to stačí
k jhu všednosti, v němž celý svět teď kráčí.
To vše ti dáme, nás-li necháš spáti,
když přestaneš nás z klidu burcovati,
když ušetříš nás pohledu těch davů,
jich úsudků a žvastu, jež zvou slávu; —
a nechceš-li — my zabráníme tomu.«

A v jizbě šum a hluk a bouře hromu,
a sochaře v tom divý strach se chápe,
Sta bílých paží teď se po něm sápe,
sta noh se splítá a sta rukou hrozí.
A furiemi jsou teď klidní bozi.
On cítí, jak jej paže jejich škrtí,
jak tíha vlastních jeho snů jej drtí,
hněv vstává v něm a jako lvice třese
svou hřívou, síla obrovská v něm hne se
i vstane, zahřmí: »Vy musíte žíti,
já tomu chci, vy, již jste vlnobití
a chaos, vřava, zmatek, smečka lítá,
klid budete a jas, z nichž Afrodita,
mé velké dílo, vstane v plné kráse.
Zda ptal se Bůh v pravěku šedém čase,
když jeho tvůrčí dech chtěl prohřát hmotu:
chceš, otroku, chceš vzplanout ku životu?
Zda přemítal, co bude trpět jednou?

Já též jsem tvůrce, fata rukou lednou
vás chytnu, do výhně vás krásy hodím;
za pomstu, člověk že se na smrt rodím,
vy musíte žít pro vše příští časy!
Můj život za váš!«

A zas bouřné hlasy
všech vzdorujících dílnou hlučně zněly,
hněv obrů odsouzených, po věk celý
být stráží paláců a panských sadů,
hněv kariatid, jež tu kují zrádu,
že jednou břemene a nudy syty
s beder svých svrhnou portály a štíty,
hněv bohů, že tak dlouho luza smělá
smí zrakem frivolním jich čistá těla
bez trestu hltat. Hněv ten rostl v moře...

A oknem dílny plála ranní zoře,
když s ducha svého stíny v strašném boji
se sochař zbudil — ticho, kolem stojí
vše jako v noci, když se domů vracel.
Krok noci poslední se s nebe ztrácel
a vítr veselý vlál ulicemi,
a třásl silně stromů haluzemi,
a vlny v řece v čilejší běh čeřil.
A člověk, který zápasil — již věřil,
a světlo, vítr, z ulice ruch čilý,
kol torsa jeho prací nové síly
v něm zbudily, proud, který nepodlehá,
nechť doby zloba sebe více šlehá.
Ta síla, lev, jejž všednost neztrmácí,
a urážce jenž v odvet praví:
K práci!

JAS NA VÝCHODĚ.

Prolog.

Básník historii.

Má poesie jako lvice lačná
jde za tvou stopou v budoucnosti mračna
a vyhrabe tě z minulosti rumů;
v trub fanfary svou děsnou pustí dumu,
laur, diadem, květ strhne tobě s čela
a ukáže, kterak jsi bídná celá,
jak hýříš krví mučenníků zpilá,
z jich hloží laur si pleteš zotročilá,
jak vozů triumfálných pod kolesy
se válí lebky, krvavá jak věsí
se mha na korouhev a na trofeje,
jak Cherub pláče, Satan jak se směje
těm, kteří zkusili jed tvojí slávy,
a zvykli šlapat na zástupu hlavy,
by řekli kdys: »Jsme velci v historii!«
V to moře tvé, nechť vlny jeho bijí,
a střiknou po mně jedovatou pěnou,
já sestoupím. Tvých věků projdu změnou
a řeknu ti, že místo hymny plesu
jen slzí rmut a krev z tvých proudů nesu,
že's pouze seznam zločinu a stesků.
Jdu budit mrtvé. Mramorovou desku,
již na hrob jejich dávné věky tisknou,
jdu nazvednout. Snad z důlků očních trysknou
mi slzy mrtvých zadržené věky.

Jdu, chci až na dno tiché Hadu řeky
své písně pustit těžkou olovnici
a poklady tam hledat dřímající,
a plašit stíny dávno snící v klidu.
Ty, žebráku, vstaň, vypravuj svou bídu,
ty, otroku, svůj vzdor, nechť třeba kdysi
tě jmenovali Spartakem! Již vím, kdo ty jsi,
jenž bledý skláníš hlavu zlatovlasou,
proč zpít jsi dal se člověčenstva spásou,
že bohem pak tě učinili, za to
dřív hložím zranili tvých vlasů zlato,
o blahu lidstva sny ty's draze koupil!
Tvůj úsměv láká mne, bych hlouběj vstoupil
až ke dnu sopky této, jejíž láva
mne hrozí zatopit! Ó dějin sláva
meč, jenž se nad šíjí svých milců třese!

Jak Dante jsem, jenž v tmavém zbloudil lese,
sám, dějiny, já bloudím stínem vaším
a krokem ducha svého, rhytmem, plaším
jen obludy, jež na mne zuby cení.
Ó noci trudů, zápasů a bdění,
kdo vyvede mne z této divé směsi?
Vlas ježí se mi, duše má se děsí!
Tu pověra se v šeru stínů tají,
tam předsudek tvář pravdy halí bájí,
a nejhorší všech, krutost, spáry brousí
a s ďábla smíchem v tmách svou obět rdousí.
Kdo vyvede mne z tmy té k světlu zpátky?
Kde vůdce můj, kde jest můj Virgil sladký?

Již poznávám jej. Na čele mu hoří,
jas paprskem a roste a je zoří,

jas divný, jejž měl druhdy v ráji Adam.
Ó lidskosti! Před tebou k zemi padám,
buď vůdcem mým a podej mi svou ruku,
svůj úsměv hoď mi v každou těžkou muku,
svou rozlij zář ve žalářů všech stíny,
svou vůni rozsij v každé zříceniny,
ať dostanu se šťastně po tvém boku
z chaosu dějin; na konci v tvém oku
ať mohu lidstva velké jitro čísti!

Jak v Sibylině sluji větrem listí,
tak moje písně předtuchou se chvějí.
Ty všecky v jednu srovnej epopeji

Země.

Ave mater, moriturus te salutat!

Co země jest? — Mohutná lebka stará,
myšlének obřích nesmrtelná síla
v ní klíčí, tyčí se a vře a hárá,
by jara divy věčně ven se lila.

Ať v dálku holá písku vlny stáčí,
ať leskem tropických se věnčí pásů,
tvář Boha vždy se usmívá neb mračí
ve vráskách hor i ve vlnění klasů.

To její dech, jenž z pralesů se zvedá,
jím bahno čpí a hyacint jím voní;
bok její často lysá skála šedá,
jak moře věků tlouklo divě do ní.

Jí člověk vztyčil oltář nejprvnější.
Ó hmoto živá! Nehynoucí látko!
Jak zajásal, když z tmavých dral se skrejší,
tě políbil a zvolal: Zdravás, matko!

Ó Kybelo! Ó Demetro! Ó země!
Žel, člověk na tě zapomíná příliš,
Ty svatá v mraky zvedáš siré témě,
leč v lůně svém za prací svou dál píliš!

A vléváš život v cedry, sosny, třtiny,
a necháš pluhem zbrázdit svoji líci,
zříš s úsměvem svých lesů na mýtiny
a s vzdechem jen se díváš ku měsíci!

Co z tebe bude za tisíce věků,
až v dávno zhaslých světů pusté směsi
ty vzpomeneš po divých bouří jeku
na smích svých lučin, na pralesů plesy?

Až vymře člověk, jenž tě cenil málo,
a ty jen budeš prázdnou škvárou, holou,
jíž slunce neznámé, jež v bezdnu vzplálo,
jak v posměch šlehne v líc svou aureolou?

Tam budeš viset ve kostnici času
jak suché zrno na růženci mnicha!
Ó kterak teprv teď tvou cítím krásu!
Jak cítím život, kterým prs tvůj dýchá!

Zda anděl kýs, či člověk doby příští
nás lepší, větší u tebe se staví,
a pozná, co teď z hrudi tvé se prýští,
vře v našich žilách, proudí z tvojí hlavy?

Zda pozná, Homer na tobě že zpíval,
v smích Rabelais a Dante klesal v snění?
Že's byla lodí, jež, když hřímal příval,
vždy nesla věrně duchů zápolení?

Co stát se má, se stane. Vím však, matko,
že člověk vždy se vrátit musí k tobě,

jeť pravda věčná a blud trvá krátko.
Tvé lůno nesouc jej se chvělo v mdlobě.

On synem tvým a svazky ty jsou svaté.
Pryč s modlami a věřte pouze lásce!
Tou lůno tvé je věčně vrchovaté,
ta utkví úsměvem i v hor tvých vrásce.

Ta život požehná všem, kteří pijí
ze zdrojů tvých a lámou chléb, tvé tělo,
tou splyne vesmír v jednu harmonii,
co plálo, zrálo, létlo, kvetlo, vřelo.

V ní zmizí výkřik lidských utrpení,
vše bude radost a vše život jeden,
skráň zvedne Columb věků příštích v snění
a křikne: »U cíle jsme! Eden! Eden!«

Duma.

Zem v mlhách spí, červánek, sen, ji hlídá.
Sníh na hlavách se lesy ve snu chvějí;
ni jedna hvězda z mraků nevyzvídá,
jen sloupy mlhy po obzoru spějí,
tu houstnou v příval, tam se opět dělí,
jen lesy tmí se a jen sníh se bělí.

Zem v mlhách spí, červánek, sen, ji hlídá.
Kam ohlednu se, čas i prostor němý,
a jak se temno s pološerem střídá,
tu zdá se mi, jak zadívám se k zemi,
že mlhy, jež se nad obzorem třesou,
jak křídla andělská se výše klenou,
na kterých zem v plášť páry zahalenou
v dál andělové nesou.
Kam? Ptá se mdlý ret. — Snad k onomu ráji
o kterém člověk od pravěku báji,
zda k břehům edenu, jenž, pro nás ztracen,
nám svůdně kyne z říše snů a písně?
Kdož ví? — I obzor červánkem byv zlacen
již zhasíná a v moje okna přísně
se dívá sníh kryjící stráň i doly,
a mně jest, jakby všeho lidstva tísně
se shlukly v srdci mém — jak bděl bych
u mrtvoly.

*

Ston větru zalkal — či snad perutěmi
to andělové šumí? — Stín se kloní k zemi.
Snad Bůh se sklání nad své spící dítě
a žehná jemu. — Dále mračna spějí,
sníh na hlavách se lesy ve snu chvějí,
a země tiše dříme,
a Bůh jen v mraku a já v mlze bdíme.

Ó země, země, snad již na úsvitě
ti vzejde slunce lepší budoucnosti!
Kdo tak tě vidí spáti v mlhy klínu,
řek' by, co bouří létlo tvojí plání?
Co ve tvém nitru odpočívá kostí?
Co zápasů, co žalů, odříkání,
co muk se tají ve srdcích tvých synů?
A ty tak ležíš tiše,
jak v stínu pláště Jehovy bys spala,
jak nového dne zoří probuzena,
a znova vykoupena,
bys v růžích se jen smála,
jak srdce dětí tvých by plesem přetékala
a vínem jejich ověnčené číše,
jak v skutku ve ústrety budoucnosti nové
by nesli tebe v mlze nebes andělové!

A ticho takové, že sám bych věřil
ve svatém roztoužení
té myšlénce, jež v duši mojí zkvětla,
že bojím se, by nový paprsk světla,
jenž v okno mé teď šeřil,
mi nebyl zvěstí nových utrpení,
mi nevzpomněl, že vášeň, trud a bída,

hlad, bolest, beznaděj jak stíny rovů
zas novým dnem se z lidských srdcí zvednou,
        by sápaly je znovu!

Ni jedna hvězda z mraků nevyzvídá,
        červánky jitra blednou —
zem v mlhách spí, mé srdce sen jí hlídá,
sníh na hlavách se lesy ve snu chvějí,
        a mračna dále spějí . . .

Venuše.

Číš světla k zemi nachýlil
den mladý, kol se rosa třpytí,
červánek hvězdy rozptýlil,
a pouze jediná jen svítí.

Z ní padá mír mně do duše,
ta hvězda se jak oko dívá,
to hvězda tvá, ó Venuše,
tvá hvězda tichá, sladce snivá.

I patřím na ni s důvěrou
a potápím se v staré báje,
a vidím, s divou nádherou
jak sen mé duše v pravdu taje.

Ó paní lásky, na světě
ač nemáš, kam bys kladla hlavu,
ve matném lesku perletě
té hvězdy zřím tvou celou slávu!

Ó divný lesk a báječný!
Zář vlasatic, jichž není více,
neb jak by zážeh sopečný
pad' v aureolu do měsíce.

Tak měkký a tak utlumen,
jak vše by z něho vláhu pilo,
tak čistý, žárný, jako z pěn
tvé božské tělo vystoupilo.

Ó z tvojí tváře oválu
nach lehký tam se nyní ztajil
v lesk perletě a opálu,
div, o němž člověk věčně bájil!

Ó zázrak! Záře plamenná,
to vlas ti padá s čela dolů,
zřím ruce tvé a ramena —
a cítím v duši osten bolu.

Tvůj zrak se na mne usmívá,
den roste a tvá hvězda smavá
již hasne a se rozplývá.
Mé duši soucit křídla dává.

Mne chápe radost nezměrná,
jak v chrám by noha kráčet měla,
kde stojíš velká, nádherná,
jak's vyšla z ruky Praxitela.

———

Jak často, lidskosti, tvůj pablesk svatý
tmou dějin mih' se mezi bohy, katy,
pod plachty padl kočovnických stanů,
na poušti stihl bludnou karavanu,
šleh' v palác knížat barbarů a cárů.
Kdo mohl odolati jeho čáru?
Kde Timur, kde by nesklonil své hlavy
před září tvou? Kde rozbouřené davy,
by nestavily víry svoje rázem,
jak perutě tvé lem se snesl na zem?
Tvá záře v dějinách — to cesta Boha.
Ó vítej mi, tím více tam, kde mnohá
tma barbarství na křídla mojí písni
své věší vroubíc krvavou je třísní!
Když první člověk z ráje vyšel s lkáním,
ty's jako anděl smíru spěla za ním.
Však polekaná zůstávala v zadu
a člověk bez tebe snil vraždu, zradu,
krev, lež a podvod, závist, vztek a zlobu.
Ty's stále za ním šla a vhodnou dobu
jsi hledala, bys hvězdou tryskla mračny.
Ty's sila klas — kde krev jen člověk lačný,
kde Pomsta! on řek', ty jsi řekla Láska!
a všeho dobra v něm ty's byla maska,
bez které by se idealu děsil,
Ty's vždy mu dala, co on nikdy nesil,
ty's řekla »Milost!« když svůj zákon krví

psal Drakon, ba ty tajně v chmurné brvy
jsi na Sinaji prorokovi sedla,
a v jeho srdci krutou válku vedla
s msty démonem, s Jehovou zla a děsu.
Pak rostla jsi nad strmou výší tesů,
jak měsíce zář s oblohy se pouští.
Svět ve tvé záři přestal býti pouští,
tvé celé slunce vzplálo v Nazaretu,
a svítí podnes, žehná zemi, květu,
jenž obrovský a vonný k nebi zírá.
Ty's jeho zákon, dogma, plamen, víra,
sen toužený, jejž snilo tisíc roků,
a jenž se splní jednou slzou v oku.
Ó chvíle slávy, v srdce zatvrzelá
kdy divem tvoje edenská zář sjela,
jak vlhne zrak, jak z rukou padnou nože,
a ret, jenž klnul, šeptá v bázni »Bože!«
a dlaň se spíná sama k odpuštění! —

Nad chvíli takou větší básně není.

Fuga.

Bůh velký jest! Lem jeho bájné řízy
jest vesmír, v kterém světy jdou a mizí,
kol otočen jest sluncí velebou,
a mračen propasti má před sebou.

Na zemi člověk, choré dítě noci,
lká, úpí, stená, klne bez pomoci,
chce silou obra, láskou děcka k němu
a netkne se ni jeho roucha lemu;
své posly k němu vznáší, modlitbu a vzdor,
ti oba letí až nad čela hor,
však brzy klesnou k ňadrům země matky,
modlitba, motýl, a vzdor, havran, zpátky.

Tu našel člověk hudbu: hraje, zpívá . . .

A celá příroda v pláč jeho splývá,
co hromem burácí, co třtinou kývá,
a šumí lesy, hučí moře bouří,
a sopek čela pod blesky se chmouří,
pták zpívá v hudbě, vichr lká, zem duní,
o nebe tříští se jek mořských tůní!

Ta píseň zmate Boha. Na chvíli
on ku zemi se nachýlí,
a úsměv jeho splyne s mračen lemu —
V tom člověk může k němu.

Chram dobroty.

Na prahu říše stál již barbar smělý.
Řím stenal orgiemi otupělý,
cnost byla bájí, pravda tlela v prachu,
na pláštích krev se skvěla místo nachu,
lid tleskal v areně a křičel hlady;
dnes knězem byl mu gladiator mladý
a zítra v cirku šašek nestydatý.
Vlas šedivý byl znectěn i vlas zlatý.
V té době hříchu, úpadku a mdloby
a vysílení orgie a zloby,
kdy pro bohy měl člověk výsměch pouhý,
v tu noc Mark Aurel vrhnul paprsk dlouhý,
jejž urval tobě z tváře lidský duchu!
On ukázal, že lásky věčnou tuchu
ve srdcích nelze pošlapat a zničit: —
Chrám Dobroty na forum kázal vztyčit.

Svítilna Diogenova.

U lože mého, když tmy nad ním visí,
kmet často stojí nahrbený, lysý,
ve dlani jeho svítilna se chvěje,
mně dává ji a potupně se směje:
»Ty hledáš pravdu — nuže, vem to světlo,
a uvidíš, jak chřadne, co dřív květlo,
všech věcí jádro uzříš v její záři,
zášť v srdci, kde jest úsměv přízně v tváři,
led v duši, jejíž okem teplo sálá.
Svět bude před tebou co holá skála,
a z každé kolébky rov bude zívat;
šum lesa, řeky ruch i ptáče zpívat
ti bude jednu píseň zla a zmaru.
Však poznáš pravdu, ve nadšení žáru
zisk uvidíš a marnost v práci ducha.
Nuž vezmi, co ti dává dlaň má suchá!«

Já mlčím, chvím se; anděl však, jenž hlídá
ráj duše mé, ten za mne odpovídá:

»Jdi, starý bloude! Svítilna tvá klame,
kmit pravdy tvojí, věř, se špatně láme
na lampy skle, na němž jsou věků saze.
Snad žiju v bludu, mně jest však v něm blaze.
A kdybych z lásky k pravdě z ruky tvojí
vzal svítilnu, z které se pravda rojí,
na tebe nejdřív posvítil bych sobě.« —

I zmizí v ráz. — Ko! ticho jako v hrobě.

Bůh.

Když člověk cítil, že mu pevně noha
tkví v zemi, kde jen otročiti musí,
v jho když spjal živly, když zřel, jeho vloha
jak stihla hvězdy v tajné jejich dráze:
tu zapomněl, jak hlína hrobu dusí,
a silou tura strhal všecky hráze,
a pravil: Nač mi Boha?

Strh' oltáře a zhasil jejich plamen,
a pravil k sobě: »Konečně jsem volný,
co můž mi dáti modla, obraz, kámen?«
Svůj rozum v prázdnu duše modlou vztyčil,
leč v tom již pocit uchvátil jej bolný,
strom pochybnosti v srdci mu tam klíčil,
kde víry vysch' mu pramen.

A dále hnal se jako dítě chtivé,
jež hračku, aby, co v ní, zřelo, zláme,
a všady hledal svoje štěstí lživé;
však jeho Bůh, jejž vyhnal ze své lebky
i ze srdce, jež každý přelud klame,
stál u hrobu, stál dětské u kolébky —
a odpouštěl jak dříve.

Jitro lidstva.

Na břehu moře, na výši hor,
v úvalu hlubokých lesů,
já tebe poznal již v tušivé tísni,
já tebe pozdravil jásavou písní,
mně v oko blesk' tvůj meteor!
Ó jitro lidstva! Vždy jako dnes
duše své ples
v kalichu písně ti nesu!

Vržen v tu dobu pochyb a mdlob
já slabé, ubohé dítě,
úpěl jsem, volal jsem, křičel jsem mocí,
rozbil jsem železné veřeje noci,
až nad tvůj plný plísně hrob —
začal se zvedati budoucí věk
jak skřivánek
do jitra mhy na úsvitě.

Malou svou bolest já zapomněl rád
i malé lidské své štěstí;
jen tebe, který máš trůniti v nachu,
ó duchu lidský, viděl jsem v prachu,
tvé věky hřměly, vodopád;
já slyšel bouři jich, hřmění a ruch,
kde ale Bůh,
který z nich duhu měl vznésti?

V svých často vídal jsem vidinách
duhu tvé nesměrné slávy;
od moře ku moři v oblouku smělém
do hvězd se ztrácela zářivým čelem.
safír a perla, opálu nach
zářily o závod v paprsků vír —
jak netopýr
v hlubinách spal chaos tmavý.

Pyramid starých svraštělá skráň,
nad kterou v myšlénkách stojí
v pouti své měsíc, mizela v páru,
Elbrus se nezaskvěl v červánků žáru,
od břehu Gangu v rákos šla laň,
z Buddhovy ruky jež jídala kdys, —
nad světem ty's
stálo jak bohatýr v zbroji.

Stálo jsi, stálo jsi tisíce let
nad lidstvem spícím sen víry.
Vidělo's Hory prchati v tanci,
svítilo's na čelo Dantemu psanci,
v Hellady znova obživlý svět,
plálo jsi z dláta, z štětce i strun,
ale tvůj trůn
zůstal přec na světě sirý.

Ó skloň se naposled na spící zem,
ty's ráj ten, jejž Bůh nám slíbil;
celou svou září, celým svým žárem,
myšlénkou vzplaň a zkameniž tvarem,
ať světlo, jež neseš v klíně svém,

zatopí nejmenší v údolí chýž,
    ať skane již
s čela tvých věštců a Sibyll!

Na břehu moře, na výši hor,
    v úvalu hlubokých lesů,
já tebe poznal již v tušivé tísni,
já tebe pozdravil jásavou písní,
mně v oko blesk' tvůj meteor!
Ó jitro lidstva, vždy jako dnes
    duše své ples
v kalichu písně ti nesu!

HYMNA LAZAROVA.

(1880.)

I.

V tmu uvržen, ač zrozen v světle žíti,
v prach povalen, ač určen k zlatohlavu,
syn potupy, ač očekávám slávu,
v let hotov, padám přes otázku bytí.

Vždy týž a jeden v sterém žiju tvaru,
mne křídlo dějin nedotklo se v letu,
vždy týž jsem v lidstva úpadku i květu,
v Sibiřském ledu i v Lybickém žáru.

Já nosil cihly k stavbám faraonů,
já nosil kámen ku bastilly věžím;
dnes u boháče zlacených vrat ležím,
před chrámem zítra v lidstva šumném shonu.

Já na Gangu jsem seděl pod lotosy,
já dumal v zpráhlém písku Thebaidy,
mnou věků všech a lidí chvěly bídy,
vždy slzí zrak můj a můj ret vždy prosí.

U paty kříže zvedám dlaně v pláči,
skráň ukláním před popraviště schody,
dnes v žízni úpím o krůpěji vody,
ač sotva ocean mým žárům stačí.

*

Jak fantom králů sny se často míhám,
krok, v dějinách jejž činím, sluje věkem;
mně Krista úsměv jediným byl lékem,
stín padá na svět, když pěst k nebi zdvíhám.

Dnes nasycený soustem chleba malým,
jsem věčně, věčně nenasycen láskou,
a Job i Lazar pouhou byli maskou,
kam pláčem zrytou skráň svou posud halím.

Jsem žebrák bídný, jemuž všeho třeba,
dnes holi k chůzi, zítra k boji meče,
jsem člověk, který věčností se vleče,
hned o myšlénku lká — hned o kus chleba.

Jen ob čas zvedám zbodané své ruce,
a křičím k nebi: »Člověk jsem a hynu!«
Jen málokdo mne zří, neb kráčím v stínu,
a za mnou lačný chrt jde — revoluce.

II.

Když o ideách rozumoval Plato
na hlavě s věncem a s pohárem v ruce,
kdo všimnul si, že otrok úpěl v muce,
hvězd dotýkali se — a já byl bláto.

Když papež světu žehnal a když městu,
jak slunce když stál v prostředku své dráhy,
kdo všimnul si, že Lazar polonahý
dál úpí v kletby svojí těžkém trestu?

Dnes Helota, Spartakův otrok zítra,
a po stu letech zvěř vpřažena k strojům,
pod jinou formou starým, stejným bojům
v plen vydán jsem byl bez naděje jitra.

A bastilla že padla, co měl z toho
syn chudoby? Moh' tančiti, kde stála,
však bída zase z hadrů se mu smála,
a chtěla jíst — a to je přece mnoho!

A žebrák stejně hnis ran škrabal dále,
jak před boháče dveřmi v Palestině
vždy v povržení, porobě a špíně,
co jemu po tom, když svět zabil krále?

Co papež dnes, co zítra caesar dá mu?
On jako vždy se schoulí v svoje hadry,
on bude dál zahřívat svými ňadry
paláců schody a portály chrámů.

A nadějí, kterou jej víra živí,
sen vyzlatí si, by ji klnul zítra,
a koruna jak papežova mitra
jsou masky mu, z nichž ďáblův ret se křiví.

III.

Jen jednou kdos mi řekl: Doufej bratře!
Jen jednou padl v tvář mi paprsk světla,
a obličej, jejž zloba věků zhnětla,
se vyjasnil do slunce lásky patře;

Když v pokrytců a zákonníků davu
šel Ježíš přede mnou, tu stanul náhle,
a pohleď na mne; v dno mé duše zpráhlé
v tom sjela rosa nebes, já vznes' hlavu

A v světle viděl ne tesaře syna,
leč Soucit sám, jenž s nebe zbloudil na zem,
chtěl chytit jsem jej — leč on zmizel rázem,
a lidstvo naň vždy více zapomíná.

IV.

Jak dlouho ještě na Edenu bránu
já tlouci budu svou mozolnou pěstí,
jak dlouho ve snách blaboliti »štěstí!«
a v probuzení žíti smích a hanu?

Mé přemýšlení jedna chmurná řeka,
má duma mračno, v němž lká nářku struna,
jen sem tam Buddha, blesk a Ježíš, luna
a zase tma. — Kdo myslí na člověka?

A myšlení je peníz malicherný,
dnes ač se leskne, přece málo platí,
a proroci a snílkové a svatí
jak já svou slzou rosí chléb svůj perný.

A myšlení, to jako na obzoře
hvězd padání, jež dojímá snad chvilku
a konejší dav blouznivců a snílků,
však nezapálí — padá tiše v moře.

V.

Když člověku Bůh děl: Zem dávám tobě!
za jeho zády ušklíbl se Satan,
ten hastroš, z cárů zla a nudy slátán,
již věděl, jak to v příští bude době.

Když Kristus řek': Ó kdož jste unavení
své práce lopotou a vedrem leta! . . .
ušklíb' se Satan: Již se knuta spletá
na chátry hřbet za její lenošení.

Co může říci více doba naše,
na chůdách ducha jež si vykračuje,
jež praví: Moje modla práce sluje,
já neznám Boha, ani Satanáše!

Zem ke dnu provrtá a hvězdy blíže
jak motýlů rej před svůj tubus sláká; —
však bude míti slzu pro žebráka,
jenž v potu, v prachu okovy své hryže?

Já pravím: Nebude, neb starý Satan,
s nímž svět zachází jako s šaškem dítě,
teď sluje sobectví a pýcha, v sítě
chyť každého a každého je katan.

A jako Moloch v klínu rozžhaveném,
tak pýcha se sobectvím, Moloch žhavý,
své vlastní děti požírá a tráví
a chudina jest hladu jeho plenem.

VI.

Na modly své měl zlata člověk dosti,
a bratr jeho mohl hlady zmírat,
skráň Zeva musil zlatý vínek svírat,
a v perly skryty býti svatých kosti.

A hrdý chrám se musil pnouti k nebi,
jen žebrák aby spal pod jeho loubím,
vše vzato horám, slujím, moře hloubím.
Má bída Boha slávou líp se šklebí.

To jmění mé a Boha věřitelem
jsem od věků a právo své jen žádám,
a nevím sám, proč zápasím a strádám,
a pariou proč po světě jsem celém.

Míň model jen a více lásky lidské,
míň oltářů, víc lůžek pro mé údy!
Neb myslit musil bych, že Bůh je chudý
a věčné ony chrámy gigantické.

A skvosty země a vše skvosty moře
že oponou jsou, za kterouž se tají,
by člověk snil jen, jaké to jest v ráji,
a necítil, zde jaký trud a hoře!

VII.

Ó Smíření! Noema holubice,
kdy sletneš k zemi, proč tvé křídlo váhá?
Či děsí tebe bědná hruď má nahá,
mé kalné oči a mé bledé líce?

Nad mrtvol spousty sletla's ve pravěku,
kde nyní dlíš? — Snad dřímáš v klínu Boha?
Kde otálíš? Já čekám leta mnohá,
a nikdo víc nemluví ke člověku.

Jsou prázdné oltáře tak jako hroby.
Proč, holubice, Bůh ti svázal křídla?
Vím, našich srdcí, našich duší zřídla
jsou kalna pro tě, je v nich rmutu zloby

A sliny výsměchu a žluče zášti,
že žárliv Bůh na bílé tvoje peří
tě pro ty, kteří modlí se a věří,
ukrývá pečlivě v svém hvězdném plášti.

Co pomůže můj pláč? — Na rajském stromu
ty sedíš, zde jsi prorokův sen pouze,
zde sup je hltavost a havran nouze;
ty soudí svět v děl rachotu a hromů.

VIII.

Nač tedy lkám, nač spřádám svoji dumu?
Nač býlí žluče v zdrané pěstím hrudi?
Můj nářek sotva soucitu květ vzbudí,
a směšný teď jest prorok v středu rumů.

Co mohu dělat? Moh' jsem dlouhou hlídkou
mdlý, zpráhlý, zničen přec již pochopiti,
že v bezdno věků stesky mé se řítí,
můj nářek že mi novou zbraní břitkou.

Kdo není žebrák světa ve okruhu?
Zem celá s lunou žebračka je taky,
jak Lazar zvedá zaslzené zraky
ku slunci oděnému v světla duhu.

A slunce samo s všemi planetami,
jež známe, žebrák soustavy jest jiné,
a dále jde to, až kde v řase stinné
mlh bezdných neznán, nepochopen námi,

Ten trůní Věčný! A já tvrdím směle,
on rovně žebrák jest, neb lásky nezná,
a světů vír, sfér hudba přelíbezná
mu s čela dumy nezaplaší ztmělé,

Sám dokud Lazara jak svoje dítě
on nepozvedne, který ve jásání
na žebřík, po němž dojde ve hvězd plání,
si splete všecky Satanovy sítě!

IX.

Smír světa podmíněn je bytím Boha,
neb jinak musí klesnout v chaos zpátky,
a celý kosmos bude věčné jatky,
kde slabšího vaz silná zdrtí noha.

Boj o život jste vyhlásili světu,
však nadarmo, mne nikdo neutratí!
Lesk Edenu mé bledé skráně zlatí
a jeho mana kyne mému retu.

A bude-li svět souzen, v trosky jeho
zář padne s mojí tváře jak svit denní
a v pouště bude psáti: Odpuštění! —
Pak splní se báj ráje ztraceného.

X

Ta báseň kosmu, s tajným srdce tlukem
jíž naslouchám a před níž chvím se v děsu,
ta epopej, v níž všecko ústí v plesu,
ta nesmí skončit drsným nesouzvukem.

Před dílem Boha, na něž slunce vlídný
svit rozlévá se strhanými mračny,
v hod tvorsta nesmím křičet: »Já jsem lačný!«
ve choral radosti: »Jen já jsem bídný!«

Já musím vstáti z potupy a prachu
jak obr skalný, jenž má patu v moři,
po těle jemuž hvězdy šperkem hoří
a jehož skráň prasvětlo koupá v nachu.

A čas ten přijde, rosa padne k zemi,
má duše vzplane veliká a čistá
se silou Herakla a láskou Krista,
a oděn budu celý liliemi!

Co bylo žlučí, medem svlaží rety,
mé pohanění bude aureolou,
jež nad mých útrap dlouhou pláň a holou
se rozletí, až vytrysknou z nich květy!

Já roven synům světla, dědic jejich,
vstříc půjdu nebi, svaté odpuštění
jak hlasatel můj padne v duchů pění
a nepočetných světů po peřejích

Před sebou věčnost naplním cíl světa,
neb nemožno, by v tmu a zmatek děsný
se zřítil vesmír, duchů žalář těsný.
Ráj musí být mučírna tato kletá!

Vstát musím, fatum, stařenu tu slepou,
by mého světla jas šleh' v důlky oční,
bych vesmíru řek': Nyní teprv počni
jsa očištěn svou báji velkolepou!

Teď teprv nastane ti doba pravá,
jas, vzkvět, ruch, síla, dobra s krásou sňatek,
jichž prostředkem nad sporných živlů zmatek
plát bude věčná bratrství všech sláva!

OBSAH.

Nakladatelství
J. OTTO
Knihtiskárna

JOS. PFLEFFER PRAHA 1190 II.
TOVÁRNÍ ZÁVOD KNIHAŘSKÝ